

ERA. T-76.1.11/52

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Ehituskomitee

KULTUURIMÄLESTISTE

A-907

RIIKLIK PROJEKTEERIMISE INSTITUUT

Objekt: Tallinna vanalinna riiklik kaitsetsoon

Sifr. nr.: I-81066

Tellija: Tallinna Arhitektuuri Mälestusmärkide Kaitse
Inspeksioon

Teostaja: _____

Regenereerimisettepanekud läastateks 1983-1990
(regenereerimisprojekti 1 jrk.).
Vahearuanne ajaloo- ja kultuurilooga
seotud vanalinna hoonete kohta.

Köide III-6

Direktor _____

Peainsener
arhitekt M. Toss
H. Toss

Osakonna
juhataja K. Holland

Osakonna
peaarhitekt

J. Böckler
T. Böckler

Projekti
peainsener

A. Bremse

Peaspetsialist

M. Lumiste

Tallinn 1982

2

REGENEREERIMISSETTEPANEKUTE
UURIMIS-PROJEKTERIMISE TÖÖDE KOOSSEIS:

Köide I	Üldosa
Köide II-1	Tallinna vanalinna riikliku kaitse- tsooni regenereerimisprojekti I järvjekorra lähteülesanne P-5584
Köide II-2	Tööplaanid ja eelarved
Köide III-3	Ülevaade hoonete arhitektuuriaja- loolistest eritingimustest
Köide II-4	Tänavafassaadide fotogramm-meetriline mõõdistamine
Köide III-1	Elukruntide dislokatsioon keskajal. Vahearuanne
Köide III-2	Hoonete tehniline inventariseerimine. Vahearuanne
Köide III-3	Vanalinna kaitsetsooli haljasalade seisund 1982.a.
Köide III-5	Vanalinna hoonete katusekattematerja- lide inventariseerimine
Köide III-6	Ajalo ja kultuurilooga seotud vanalinna hooned. Vahearuanne
Köide III-7	Vanalinna hoonestuse linnaehituslik seisund 1982.a.
Köide III-8	Toitlustusettevõtted vanalinnas seisuga 1982.a.
Köide III-9	Kaubandusettevõtted vanalinnas seisuga 1982.a.
Köide III-10	Teenindusettevõtted vanalinnas seisuga 1982.a.
Köide IV	Projektettepanekud ajavahemikuks 1983 kuni 1990

KÖITE KOOSTAMISEST VÖTSID OSA

Peaspetsialist

R. Zobel

M. Zobel

Objekti peaarhitekt

I. Kannelmäe

J. Vaall

Grupijuht

T. Linna

J. Vaall

Kunstiajaloolane

S. Lindmaa

J. Lindmaa

SISUKORD

1. Sissejihatus
2. Allikad ja kirjandus
3. Süstematiseerimise metoodikast
4. Kasutatud materjalid:
 - 4.1. Trükised
 - 4.2. Käsikirjaline materjal
5. Tabelid
6. Isikuregister
7. Lisad:
 - 1) Tallinna vanalinna kaitsetsoonis asetsevate vabariikliku tähtsusega ajaloomälestiste-hoonete nimekiri.
 - 2) Tallinna vanalinna kaitsetsoonis asetsevate kohaliku tähtsusega ajaloomälestiste-hoonete nimekiri.
 - 3) Ajalooliste sündmuste ja isikutega seotud pargid Tallinna vanalinna kaitsetsoonis
 - 4) Tallinna vanalinnas paiknevate mälestustahvliga tähistatud hoonete nimekiri
 - 5) Tallinna vanalinnas asuvate monumentide ja mälestussammaste nimekiri
 - 6) Tallinna Linna RSN TK kultuuriosakonna ettepanekud 1981.-85.a. Tallinna vanalinnas asuvate monumentaal-mälestusmärkide ja memoriaaltahvlite rajamiseks

1. SISSEJUHATUS

Käesolev töö valmib Tallinna vanalinna regenereerimisprojekti ühe osana.

Kultuurimälestiste üheks liigiks on ajaloomälestised, mille hulka kuuluvad tähtsate ajaloosündmuste ja väljapaistvate ühiskonna- või kultuuritegelaste elu ning tegevusega seotud kohad ja hooned. Ükski ajalooline linn ning hooned selles linnas ei oma mitte üksnes arhitektuuriajaloolist vaid ka ajaloolist ja kultuuriloolist väärust. Kultuuri-ajaloosündmuste ja isikutega seotud hoonete tundmaöppimine kujuneb sageli ka hoonete täiendava ehitusloo, eripära või möne endise funktsiooni väljaselgitamiseks, olles sellega abiks nii linnaehituse kui arhitektuuriajaloole uurijatele. Kui näiteks aastakümneid tegutses hoones kunsti- või raamatukauplus, fotograaf, kino, trükkikoda või kool, siis jättis see möne iseloomuliku jälje ka mitme sajandi vanuse hoone arhitektuurile, ilmestas kvartalit või isegi kogu linnaosa. Ajaloolise linna regenereerimisel tuleb seega tundma öppida ja arvestada võimalikult köiki nähtusi, sündmusi ja eluavaldisi läbi sajandite ning nende seost arhitektuuriga.

Käesolev töö kuulub, nagu eespool nimetatud, Tallinna vanalinna regenereerimisprojekti koosseisu. Vastavalt kinnitatud ja kooskõlastatud programmile on selle ülesandeks täiendada ja täpsustada muinsuskaitse tagandil teadaolevat andmestikku, mis ühe või teise hoone tuleviku suhtes (säilitamine, uus funktsioon jmt.) võib kas täiendava või

2.

isegi määrava komponendina arvesse tulla. Otsene, kitsam ülesanne on anda ettepanekud aastatel 1983-1990 Tallinna vanalinna revolutsiooni- ja kultuurilooliselt väärthuslike hoonete tähistamiseks.

Tallinna vanalinna ja selle hoonestuse seosed ajaloo-sündmustega ja ajalooliste isikutega on teatavast laiem teema. Tegemist on kaaluka ja avara probleemideringiga. Eeskätt põhjustab seda uurimisobjekti, ühe ajaloolise linnaatsentrumi kui terviku ulatus, pikk iga ja keeruline sotsiaalne struktuur. See teeb informatsiooni kogumise, süsteematiseerimise, kontrollimise ja hilisema töötuse väga mahukaks ja aegavötvaks.

Käesolevad ettepanekud moodustavad ühe vaheetapi mainitud töös, andmete kogumisele pandi meelevältsel ajal punkt. Nüüd tuleks senitehtu läbi arutada ja võtta edaspidiseks tööks suunad, et lõpptulemusena kujuneks tunduvalt kapitaalsem ja arvestatavam töö, kus oleks andmeid enamiku Tallinna kaitsetsooni hoonete ja edaspidi ka eeslinnade hoonete kultuuriloolise väärtsuse kohta.

2. ALLIKAD JA KIRJANDUS

Töö praegusel etapil on piirdutud eeskätt publitseeritud materjalides nkg Kultuurimälestiste RPI arhiivis asuvates käskirjalistes uurimistöödes leiduva teabega. Töö keskarhiividest ei tulnud finantseerimiseks ettenähtud summade ja sellest tingitud napi aja (poolteist kuud) tööttu köne alla.

Lühidalt seni kasutatud publitseeritud ja käzikirjaliste materjalidest.

Käzikirjadest olulisim on kahtlemata otseiselt arhiiviallikateel pärinev, linnakinnistute valdusi jälgiv materjal. Selleks on L. Tiigi "Väljavöötud Tallinna vanimatest kinnituraamatutest", mida sageli kasutatakse ajalooliste öiendite koostamisel.

Vaadeldavasse piirkonda jääb üle 770 kinnistu (alllinnas ca 649, Toompeal ca 70, kindlustusvööndis ca 70). KRPI-s on ajaloolisi ülevaateid koostatud ainult ligikaudu 7% kohta kogu kinnistute üldarvust.

Hinnatavaks allikateliigiks on aadressiraamatud. Siinjuures pole autor ise uuesti aadressiraamatuid läbi töötanud, vaid kasutatud on neile tuginevat M. Hermati 1969.a. Tallinna vanalinna regenereerimisprojekti eeltööna) valminud käzikirjalist tööd Tallinna vanalinna kaitsetsooni hoonete funktsionidest XVIII sajandi lõpust kuni XX sajandi alguse-¹.

¹ Hermat, M. Tallinna vanalinna hoonestuse funktsionaalse struktuuri Alusandmed. Köide XI. Tallinna vanalinna kaitsetsooni hoonete funktsioonidest XVIII saj. lõpust kuni XX saj. alguseni. Tekst. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-981. Tabelid, Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-982.

Selles on M. Hermat kasutanud:

- 1) Lief- und Ehstländischer Staats- und Adress-Kalender auf das Jahr 1785. II Revelsche Statthelterschaft.
- 2) H. Leakkmann. Allgemeines Adressbuch für das Gouvernement Ehstland mit besonderer Berücksichtigung der Gouvernements Stadt Revel 1843.
- 3) J.W. Kröger, cand. jur. Verkehr und Adressbuch der baltischen Provinzen. Bd. IV. Ehstländisches Verkhehrs- u. Adressbuch für 1893/94. Riga, 1893.
- 4) A. Richter. Baltisches Verkehrs u. Adressbücher. Bd. 3. Esiland. Riga, 1913.

M. Hermatil oli vaatluse all hoonete funktsioon üksikute kinnistute kaupa ligi 130 aasta jooksul. Käesolev töö on ajaliselt laiem, ei ole seatud mingeid piirdaatumeid, s.t. on vaadeldud kogu ajaloolist aega alates tänapäevast mineviku poole. Tundub aga, et kaasaja töösse lülitamine oli väär, tekib segadust ja koormab tabelleid.

Läbi töötamata on kodanlikus Eestis ilmunud aadressiraamatud.

Otseselt Tallinna kultuurilugu kokkuvõtlikult käsitlevast kirjandusest on ilmunud ja leidnud kasutamist:

K. Laane "Tallinna kultuuriloo radadel", A. Kivi "Tallinna tänavad". Kasutatud on ka mitmeid üksikute kultuuri alalii-kide kohta käivaid uurimusi (kirjanduse¹, teatri² ja kunstiajalugu³, teaduse ja koolide ajalugu⁴, trükikodade⁵ ja

¹ Treumann, H. Bibliofeilseid margimaale. "Keäl ja Kirjandus", 1965, nr. 6.

² Kask, K. Teatritegijad alustasid. Eesti teatrilugu - ∞ 1917. Tallinn, 1970.

³ Kärner, J. "Estonia" kuuskümmend aastat. Kroonika 1865-1925. Tallinn, 1925.

³ Eesti kunstieliu kroonika (XIX saj. II p. 1940.a. keskpai-gani). Tallinn, 1976.

Kangroo, R. Hans Kotke, Tallinna müürseppmeister ja kiviraidur 15. saj. keskpaigas. - Töid kunstiteaduse ja kriitika alalt. Artiklite kogumik 3. Tallinn, 1980.

Nirk, E. Kaanekukk. Tallinn, 1977.

Peets, H. Johannes Hau. - Vana Tallinn, 1. Tallinn, 1936.

Vaga, V. Kunst Tallinnas XIX sajandil. Tallinn, 1976.

⁴ Tallinna 1. Keskkool 1931-1981. NSV Liidu vanima keskkooli minevik ja tänapäev. Keost. Endel Laul. Tallinn, 1981.

⁵ Eesti raamat 1525-1975. Ajalooline ülevaade. Tallinn, 1978.
Puksoo, F. Tallinna esimesed eratrükkikojad XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi esimesel poolel. - Vana Tallinn, kd. 3., Tallinn, 1938.

kino ajalugu⁶, revolutsionääride memuaarid⁷ jne.).

Käesoleva töö seisukohalt on väga hinnatavaks K. Tederi ülevaade fotograafia ajaloost⁸, kuna selles on ära toodud ka omaaegsete fotoateljeede asukohad nii kinnistunumbrite kui ka aadresside järgi.

3. SÜSTEMATISEERIMI SE METOODIKAST

Andmeid koguti kogu Tallinna vanalinna kaitsetsooni territooriumi hoonete kohta, alal, mille piirid fikseeris Eesti NSV MN 8. augusti 1966.a. määrus nr. 360. Lisaks vaadeldi ka kvartaleid, mida piiravad Estonia puiestee, Pärnu maantee ja Georg Otsa tänav.

Ara on tehtud ainult teatud eeltöö, n.ö. kondikava-tutvumine selles valdkonnas tehtuga ja materjali süstematiseerimise vormi väljatöötamine (kartoteegikaardid, tabelid). Töö käigus kanti iga ajaloosündmus, isik jne. kartoteegikaardile aadressi järgi. Uurides edaspidi mönda kinnistut detailiselt või kohates kultuurilooliselt huvipakuvat materjali, võib seda kartoteeki täiendada.

Tabelite koostamisel kasutati sama strukturaalset süsteemi, mida on kasutatud köikide varasemate Tallinna vanalinna kaitsetsooni rekonstrueerimist-regenererimist⁶ Robert, K. Elavad, liikuvad, ^{rääkivad} pildid. Kini ajaloost Tallinnas. - Kalender 1962.

⁷ Vaarmann, A. Surmast tugevam. Vilhelmine Klementi elulugu. Tallinn, 1976.

⁸ Teder, K. Eesti fotograafia teerajajaid. Sada aastat (1840-1940) arenguteed. Tallinn, 1972.

6.

käsitlevate tööde puhul, s.t. linnaosa-kvartal-kinnistuhooone.

Viiteid tabelitesse ei ole kantud. Informatsiooniallikate on viidatud kartoteegikaartidel.

Et tabel oleks ülevaatlikum ja annaks ühe kinnistu kohta võimalikult palju andmeid, tuuakse ära ka see kas hoone on ajaloo- või arhitektuurimälestisena kaitse all, kas hoone kultuuriajalooline väärthus on tähistatud jne.

Tabel on vertikaalselt grafeeritud 8-sse rubriiki. Esimeses rubrigis on järjekorranumber ning ladina tähtedega tähistatud kultuurileooline alaliik. Ajalooline ja kultuurileooline andmestik on jagatud kuude alaliiki¹:

A - ajaloo- ja revolutsioonigündmusega seotud hooned (revolutsionilise liikumise, Kodusöja ja Suure Isamaasöoga seotud hooned, ruumid, kus toimusid pörandaalused koosolekud ja istungid, EKP, ELKNÜ, ametiühingute ja

Vördluseks analoogilise sisuga Tartu kultuuriajalooline ülevaade (S. Parek, Tartu vanalinna kaitsetsooni detailplaneerimisprojekt. Köide IX. Kaitsetsooni kultuurileooline väärthus. Tartu, 1974. KRPI arhiiv, P-3164), kus oli samuti 6 alaliiki, kuid jaotamine erinev. Autori soov oli kõll kasutada ühtlast tähistust mölema töö juures, kuid Tallinna puhul, nagu selgus kasutada oleva materjali lakkumisest, kujunes käsitlemist leidnud teemade ring laiemaks. Tartus oli alajaotus järgmine:

A - ajaloolised

H - haridusalased

K - kunsti- ja kirjandusalased

R - revolutsionilised

T - teadusalased

Ü - ühiskondlikud

Käesoleva töö käigus selgus, et ka valitud alajaotus ei ole piisav. Näiteks alaliik "A" on üle koormatud ajaloolised revolutsionilised sündmused. *f9*

7.

nöukogude kongressid, kohad, kus töötasid tähtsamad parti ei pörandaalused trükikojad, asusid väljapaistvate revolutsioonitegelaste konspiratiivkorterid). Siia liiki kuulusid ka vana Tallinna linnalise eluga seotud tähtsamad hooned¹, näiteks raekoda², müntla, tööhoov, kloostrid jne. F - kino ja fotograafia arengut kajastavad hooned (esimeste fotograafide ja kinoteatrite asukohad).

H - haridus, teadus. Siia kuuluvad koolid, muuseumid, raamatukogud, silmapaistvate teadlaste, koolitegelaste, õpetajate elu ja tööga seotud paigad.

K - kirjandus ja kunst. Kirjanike ja kunstnike elu- ja töökohad, ruumid, kus korraldati kunstinäitusi. Siis kuuluvad ka trükikojad ja kirjastused.

T - teater ja muusika.

Ü - ühiskondlik, s.t. seltsid, klubid, liidud.

Kui antud hoone on seotud konkreetselt ühe isikuga, siis on alaliigi tähistuse juures väike indeks "i". Näiteks hoonet, kus elas kirjanik Ed. Vilde, tähistatakse "Ki", aga kirjastust "Valgus" lihtsalt tähega "K".

¹ Märkus - käesolevas töös on käsitletud ainult hooneid. Edaspidi peab lülitama juurde ka paigad. Näiteks alaliik "A" alla kuuluksid, siis ka ajaleoolised paigad - platsid, kalmistud, turud jne.

² Niisugused tuntud arhitektuuri- ja ajaloomälestised nagu Tallinna raekoda, kirikud jm. on seekord jäetud tabelitest välja. Raekoja puhul on teodud ära ainult üks tema tänapäevastest funktsioonidest.

Teises rubriigis on aadress, mõnikord lisandub sellele ka täpsustamise huvides kinnistu number. Enamusel aadressidest on enne tabelisse kandmist kontrollitud ka kinnistu numbrit, kuna majanumbrit on mönes kvartalis vahepeal mitu korda muudetud. Mõnel üksikultjuhul on teada ka täpne ruum, kus nimetatud sündmus aset leidis, siis on ka see märgitud. Üldiselt nii täpseid andmeid siiski vähe ning need vajavad edaspidist kontrollimist.

Kolmandas rubriigis on tekst sündmuse kohta.

Pikki köhklemisi tekitas valiku tegemine saadud materjali hulgast. Näiteks - kas arvestada köiki tegutsenud kooli (ka erakoolid), köiki fotograafe kuni 1929. aastani (arvestatud on K. Tederi uurimust) jms. Et praegu probleemisse süvenemine ei ole veel võimalik, otsustati kanda kartotee-gikaartidele ja ühtlasi tabelitesse siiski kogu kogutud informatsioon, valikuta. Nii mitmedki märgitud nimedest on küll jäänud ja jäavat meie kultuuriajaloos vähetuntuteks, juhuslikeks. Kuid arvestama peab, et aastaid (kas või möned kuud) on nad olnud kas raamatukaupmeesteks, fotograafideks või trükkikodade omanikeks ja nende nimel on olnud äri või ateljee või töökoda, mis annab teinekord eriti vagaliku viite möne tundud kultuuritegelase elu-, töö- või õpingukoha väljaselgitamiseks. Näiteks märgitakse A. Iaikmaaga seoses, et ta õppis Tallinna tulles Rataskaevu tänaval Th. Lajuse koolis ühe aasta. Käesolevas töös on aadressiraamatu abil selle kooli asukoht täpsustatud. Ja nagu eespool märgitud, on vanalinna regenererimisprojekti koostamisel (ja üldse arhitektuuri ajaloo selgitamisel) vajalik

9.

teada hoonetes toimunud funktsionaalseid muutusi.

Neljandis ja viienda rubriigis märgitakse, juhul kui hoone on ajaloomälestisena kaitse all, kaitsenimestiku number vastavalt Eesti NSV MN 1. augusti 1973.a. määruse nr. 346 lisale nr. 2 (vabariikliku tähtsusega ajaloomälestis) ja Eesti NSV Tallinna Linna RSN TK 11. aprilli 1980.a. otsuse nr. 111 lisale (kohaliku tähtsusega ajaloomälestis).

Kuues rubriik annab teada, kas hoones toimunud kultuurilooline sündmus jm. on kuidagimoodi tähistatud (mälestuskivi, mälestussammas jne.). Kui ENSV Kultuuriministeerium või Tallinna Linna RSN TK kultuuri osakond on teinud ettepaneku hoone tähistamiseks või kui on vastu võetud sellekohane otsus (otsus nr. 38, 20.02.1976.a.), siis see ka-jastub kaheksandas - märkuste rubriigis.

Kui hoone omab ka arhitektuurialooliselt körget väärust, siis seitsmendas rubriigis tuuakse ära vabariikliku tähtsusega arhitektuurimälestise kaitsenimekirja number.

Viimane, kaheksas rubriik, on reserveeritud märkuste jacks.

Nagu juba eespool on mainitud, ei ole tabelid sellisel kujul kaugelt täielikud ning kuuluvad edasisele korrigeerimisele ja täpsustamisele. Vaatluse alt tuleks välja jäätta tänapäev. Röhutatagu siinkohal, et sisuliselt peaks töösse edaspidi kuuluma ka linnaehitus - kui arhitektuuri valdkond, s.t. ajaloo- ja kultuuriloo seisukohalt tähtsad paigad (linnajaod jmt.), nii nagu olid vaatluse all hooned, nendega seotud sündmused ja isikud.

10.

Tabelist valiti välja 28 hoonet ja 1 paik (hooned hõvinud), mida senini pole tähistatud, kuid mida tuleks aastatel 1983-1990 tähistada kui revolutsiooni- ja kultuuriajalooliselt väärthuslikke (vt. köide IV).

Piltlikuma ülevaate saamiseks on seni uuritud materjal kantud kartogrammille. Kartogramm kajastab ka ajaloomälestiste-hoonete tähistamise olemasolevat olukorda (mälestustahvid, -kivid jne.) ning vanalinna ajaloomälestiste-skulptuuride (vabariikliku ja kohaliku kaitse all) asukohti, aga ka meie ettepanekuid aastatel 1983-1990 revolutsiooni- ning kultuurajalooliselt väärthuslike hoonete tähistamiseks.

Kartogrammi saab edaspidises töö käigus täiendada.

Töö on varustatud isikuregistriga. Kas edaspidi peaks lisanduma ka funktsionaalne register, ses selgub tabeli kasutamise käigus.

Hölpsama käsitluse ja parema ülevaate saamiseks on käesolevas töös Tallinna vanalinna kaitsetsoonis vabariikliku ja kohaliku kaitse all olevate hoonete-ajaloomälestiste ning muude kaitse all olevate ajaloomälestiste (skulptuurid, mälestuskivid jm.) nimekirjad. On loetletud ka objektid, mille fassaadidele on asetatud mälestustahvlid, samuti on märgitud kaitse all olevad memoriaalskulptuurid. Eraldi on lisatud ka Tallinna Linna RSN TK kultuuriosakonna poolt tehtud ettepanekud ja Tallinna Linna RSN TK otsus uute mälestuskivide paigutamise kohta Tallinna vanalinnas.

4. KASUTATUD MATERJALID

4.1. Trükised

1. Aule, E. Kluge ja Ströhmi raamatukaupluse ajaloost. - "K661 ja Kirjandus", 1970, nr. 1
2. Eesti kunstielu kroonika (XIX saj. II poolest 1940.a. keskpaigani). Tallinn, 1976.
3. Eesti raamat 1525-1975. Ajalooline ülevaade. Tallinn, 1978.
4. Kangropool, R. Hans, Kotke, Tallinna müürseppmeister ja kiviraidur 15. sajandi keskpaigas. - Töid kunstiteaduse ja kriitika alalt. Artiklite kogumik 3. Tallinn, 1980.
5. Kesk, K. Teatritegijad alustasid. Eesti teatrilugu ~ - 1917. Tallinn, 1970.
6. Kivi, A. Tallinna tänavad. Tallinn, 1972.
7. Kröger, J.W. Verkehr und Adressbuch der baltischen Provinzen. Bd. IV. Ehstländisches Verkehrs. - u. Aadressbuch für 1893/94. Riga, 1893.
8. Kärner, J. "Estonia" kuuskümmend aastat. Kroonika 1865-1925. Tallinn, 1925.
9. Laane, K. Tallinna kultuuriloo radadel. Tallinn, 1974.
10. Nirk, E. Kaanekukk. Tallinn, 1977.
11. Nottbeck, E. Der alte Immobilienbesitz. Revals. Reval, 1884.
12. Peets, H. Johannes Hau. - Vana Tallinn, kd. I/1, lk. 19-27. Tallinn, 1936.
13. Puksoo, F. Tallinna esimesed eratrükikejad XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi I poolel. - Vana Tallinn, 3. kd. Tallinn, 1938.

12.

14. Richer, A. Baltisches Verkehrs u. Adressbücher. Bd. 3. Estland, Riga, 1913.
15. Robert, K. Elavad, liikuvad, rääkivad pildid. Kino ajaloost Tallinas. - Kalender 1962.
16. Robert, K. Tallinna Olevist raamatukogu ajaloost. - Kogumik: Teine elu. Kultuuriväärtuste restaureerimisest. Tallinn, 1979.
17. Saha, H. Muusikaelust vanas Tallinnas. Tallinn, 1972.
18. Saha, H. Vana-Tallinna noodikirjandusest. Tallinn, 1945.
19. Tallinna ajalugu 1860-ndate aastateni. Koostanud R. Pullat. Tallinn, 1976.
20. Tallinna ajalugu XIX sajandi 60-ndate aastate algusest 1965.a. Koostanud R. Pullat. Tallinn, 1969.
21. Tallinna 1. Keskkool 1631-1981. NSV Liidu vanima keskkooli minevik ja tänapäev. Koostanud Endel Laul. Tallinn, 1981.
22. Teder, K. Eesti fotograafia teerajajaid. Sada aastat (1840-1940) arenguteed. Tallinn, 1972.
23. Treumann, H. Bibliofiliseid marginaale. - "Keel ja Kirjandus", 1965, nr. 6.
24. Vaarmann, A. Surmast tugevam. Vilhelmine Klementi elulugu, Tallinn, 1976.
25. Vaga, V. Kunst Tallinnas XIX sajandil. Tallinn, 1976.

14

4.2. Kasikirjaline materjal

1. Hermat, M. Tallinna vanalinna hoonestuse funktsionaalne struktuur. Alusandmed. Köide XI. Tallinna vanalinna kaitsetsooni hoonete funktsioonidest XVIII saj. lõpust kuni XX saj. alguseni. Tekst. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-981.
2. Hermat, M. Tallinna vanalinna hoonestuse funktsionaalne struktuur. Alusandmed. Köide XI-a. Tallinna vanalinna hoonete funktsioonidest XVIII saj. lõpust kuni XX saj. alguseni. Tabelid. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-982.
3. Mäeväli, S. Tallinn, Raekoja t. 3/Raekoja pl. 18. Ajalooline öiend. Tallinn, 1977. KRPI arhiiv, P-3100.
4. Mäeväli, S. Tallinn, Raekoja t. 4/6. Tallinna raevangla ja vanglaülema maja. Ajalooline öiend. Tallinn, 1977. KRPI arhiiv, P-3553.
5. Mäeväli, S. Tallinn, Ratastakaevu t. 32. Ülevaade Tallinna keskaegse tööhoovi ja töökodade ajaloost. Tallinn, 1975. KRPI arhiiv, P-2610.
6. Mäeväli, S. Tallinn, Ratastakaevu t. 28. Kinnistu ehitusajalooline ülevaade. Tallinn, 1981. KRPI arhiiv.
7. Mäeväli, S. Tallinn, Vanaturg 6/Viru 2. Ajalooline öiend. Tallinn, 1976. KRPI arhiiv, P-2771.
8. Männisalu, M. Tallinn, Iai t. 23 hoonest ja ta ajaloost. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-941.
9. Tiik, L. Väljavõtted Tallinna vanimatest kinnisturaamatutest. Tallinn-Tartu, 1966-70. KRPI I osak. arhiivis

14.

10. Üprus, H. Hoonetekompleksi Rataskaevu 2/4 regenereeri-misettepanekud. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-984.
11. Üprus, H. Hoonetekompleksi Rataskaevu 8 ja 10/12 re-genereerimise ettepanekud. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-986.
12. Üprus, H. Hoonetekompleksi Rataskaevu 22/24. Lühike jalg 4 regenereerimise ettepanekud. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-983.
13. Üprus, H. Hoonetekompleksi Rataskaevu 6 regenereerimise ettepanekud. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-985.
14. Üprus, H. Hoonetekompleksi Rataskaevu 16-20 regene-reerimise ettepanekud. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-988.
15. Üprus, H. Hoonetekompleksi Rataskaevu 14 regenereeri-mise ettepanekud. Tallinn, 1968. KRPI arhiiv, P-987.
16. Üprus, H. Kvartal 25. Kvartali arhitektuuriajalooline koostis (Üksikkinnistute ajalooline öiend). Tallinn, 1974. KRPI arhiiv, P-2197.
17. Üprus, H. Keskaegne elamu. Lai t. 29 ehitusajalooline ülevaade. Tallinn, 1972. KRPI arhiiv, P-1446.
18. Üprus, H. Säde t. 6. Ajalooline öiend. Tallinn, 1956. KRPI arhiiv, P-5356.

5. Tabellid

Ajalooline ja kultuurilooline andmestik on jagatud kuude alalkiki:

A - ajaloo- ja revolutsioonisündmused

F - kino, fotograafia

H - haridus, teadus

K - kirjandus, kunst

T - teater, muusika

Ü - ühiskondlik

Märkus: Andmed hoonete kohta on antud kvartalite numeratsiooni järjestuses.

I. A L L - L I N N

Jrk.nr.	Address	Nimetus	Ajaloorembleemis Vebarilik- Koha- likult liku kaitstev kait- se all	Tühistatud	Arhitektuurimälestis	Märkused
1	2	3	4	5	6	7

Kvartal 1

- 1-ERÜ Lai 1 1) 1784. aastal alustas sellel kin-
nistul tegevust esimese ajaar-
nestajate teatrina Tallinna
Saksa Linnateater. Teatri reaja
August v. Kotzebue. Aastatel
1817-24 tegutses teatris ka egi-
mene eestlastest kutseline nütit-
leja P. A. Steinberg. Je aastatel
1861-91 Aleksander Trilljärv.
Tulekahjude läbi hävinud endise
teatrimaja esemele ehitatud ho-
nes töötab 1952. a. asutatud
EESV Riiklik Aukuteater.
- 2) 1920-30-aastatel aastatel korral-
dati neis ruumides kunstniliitusi.
- 3) Hoones paiknes Adlike klubi.

1	2	3	4	5	6	7	8
2-Ki	Lai 9	Maja, kus öpilasaastail (1819-20) elas <u>Friedrich Reinhold Kreutzwald</u> (1803-82).					(n tehtud ettepanek paigaldada mälestus- tahvel.
3-K	Lai 5	Kinnistu, kus asus <u>"Revalsche Zeitung"</u> <u>toimetust</u> .					
4-HK	Lai 9	Kinnistu, kus 1913. a. asusid: 1) <u>raamatute- ja litograafie trükikoda</u> (Ch. Mickwitz). 2) <u>Saksa Seltsi raamatukogu</u> .					

Kwartal 2

5-H	Vaksali 2	1) 1907. aastal alustas siin tegevust Tallinna avalik <u>raamatukogu</u> , mil- lest on kujunenud praegune M. Gor- ki nim. Tallinna Keskraamatukogu, mis asub praegu Estonia pst. 8. 2) Hoones asus 1893/94. a. III kateg. <u>era-segakool</u> (Anna Geisler).
6-Ki	Lai 4	1) Elas kunstikaupmees ja kunstnik <u>Lorenz Heinrich Petersen</u> (1805- 1895). Kaupluse evas ja litograa-

1 2 3 4 5 6 7 8

siiega hakkas tegelema 1846. a.

7-K Pikk 3 1893/94. töötas neis ruumides E. Prahmi
raamatukauplus.

8-FK Pikk 5 1) Kunstnik ja kunstikaupmees Lorenz
Heinrich Peterseni kaupluseruumid.
2) 1938. a. avas siin Parikaste ateljee
fotograaf Nikolai Nylander koos Tar-
tu fotograaf H. Eggertiga oma atel-
jee.

9-HK Pikk 7 1) 1843. a. asusid siin kaks mealide ja
kunstikauplust: üks kuulus Dominico
Avañzole ja teine Georg Eggersile.
2) 1865. a. kuulub raamatukaupomehele
Ferdinand Wassermannile, kes hiljem
avab samas ka raamatukogu. F. Wesser-
mann korraldas oma kaupluses Tallin-
na kunstnike tööde näitugi (1893. a,
1894. a. Weizenbergi loomingut tut-
vustav näitus, 1891. a. K. A. Wink-
leri tööde näitus jne.).
3) 1893/94. a. asub siin ka Varvara
Janitsevskaja trikkikoda.

1 2 3 4 5 6 7 8

4) 1913. a. raamatu- ja litograafiatrikikoda (F. Tarunzov).

5) Samas ka "Pebel'scian Uyberkuse"
teimetus.

10-K Pikk 9 1843. a. asus hoones Koppelseni raamatukauplus (asut. 1838. a.), mille
1852. a. ostis F. Wassermann. Hiljem
omandas üri F. Kluge & A.C.Fr. Ströhm,
kes siia üle oma kirjutustarvete ja
kunstikaupluse ning raametukogu tõi.
F. Kluge & A.C.Fr. Ströhm oli esimene,
kes hakkas Tallinas vaatekaarte kir-
jastama. 1882. a. ilmus fotograaf Ch.
Borchardti album, 1898. a. Gehlaari
piltide reproduksioonid.

11-Ki Pikk 13 Siin asunud nn. "Karu" kaubakontoris
töötas Fr. R. Kreutzwald õpipoisina
(ca 1818. aastal).

12-AFH Pikk 17 1) Kinnistu kuulus kaupmeeste gildile
nn. Suurgildile, hiljem tunti seda
2) börsihooneng. Kaas oli siin esindus-
lik
3) kantserdissal, kus on esinenud rah-

nr. 46

KFÜ

1 2 3 4 5 6 7 8

- vusvahelise kuulsusega kunstimeistrid, on peetud juubelipidustusi ja
- 4) kunstnäitusi. 1831. a. lauljatar Mara austamine; 1855. a. peale Saksa Teatrihoone gölemist, kasutati seali teatrins; 1869. a. sügisel andis "Estonia" koor esimese avaliku kontserdi; 1870. a. esines siin Peterburi konservatooriumi reaja Anton Rubinstein; 1871. a. esitas "Estonia" Selts näitemängu; 1871.a. esines Kärkna talupõegade pasuna-koor; 1892. a. esimene fotosamatööride näitus, 1897. a. rahvusvaheline fotonäitus jne.
- 5) 1896. a. 21. sept. oli Eesti eiginene kinoetendus.
- 6) Tänapäeval asub hoones ENSV Riiklik Ajaloomuuseum (asutati 1940. a.).

13-A Pikk 19 NSV Liidu saatkonna esukohd (1922-1940)
Tänapäeval Eesti NSV Siseministeerium

1968.a. on paigaldatud mälestustahvel teenistuskhuuste täitmisel langetud ENSV mii-

nr. 47 On tehtud ettepanek märkida mälestustahvlile

1	2	3	4	5	6	7	8
					litsatöötaja- tele. Malestus- tahvel on ko- haliku kaitse nimekirjas nr. 3.10.		

Kwartal 3

14-HKI Pikk 29A 1903. aastal alustas siin tegevust nr.730
kinn.66¹ eesti esimeese kunstiõppesutusena
A. Laikmaa (1866-1942) ateljee kool.
Kool töötas siin aastatel 1903-1904,
siis kolis üle Niine 2.

Tall. Lin-
na RSN TK
otsusega
nr. 38
20.02.76.
oli plea-
nis atel-
jee asu-
koht tä-
histada
1972. a.

Tähistamata.

¹ A. Laikmaa ateljee asukohaks märgitakse tevaliselt aadressisse Pikk 29, Mustpeade hoone vastas, M. von Nottbecki maja. Nii Pikk 29 kui ka Pikk 29A tsidavad neid tingimusi. Lisaks toob E. Nirk täiendavad andmed: "Kahased täi- ja eluruumid oli kunstnik leidnud Pikal tänaval von Nottbecki majas (Mustpeade hoone vastas); tema kasutuses oli õuepoolses osas teisel korrusel nelja suure aknaga avar völvlaega saal, mis hästi sobis ateljeeks, koos sama körval asuva söogi- ja magamisstoga". (E. Nirk, lk. 97). Selline ruum saab olla ainult Pikk t. 29A ruum nr., mis on nelja aknaga ja völvlaega (vrdl. invent. plaanid

1	2	3	4	5	6	7	8
15-H	Pikk 29	1913. a. asus hoones <u>raamatukogu</u> (prantsuskeelse kirjanduse lees- lumatamine).					
16-H	Pikk 31	Maja, kus tegutses üks esimesi rakenduskoolle Eestis - <u>Luise</u> <u>Rebenizi naiskäsitöökool</u> (asut. 1883. a.). Esimene oli C. R. Ja- kobsoni õe N. Jakobson-Färna 1880. a. asutatud naiskäsitöö- kool, mille asukcht teadmata.					
17-H	Pikk 43	Maja, kus 1915. a. avati üks esi- mesi statsionaarseid kinoteatreid - kino "Komet".					
18-H	Lai 22	Hoones asub praegu ENSV Riiklik Teaduslik Meditsiiniline Raama- tukogu (asut. 1944. a.).					

Pikk 29 ja Pikk 29A II korrus). Pikk 29A ruum nr. on praegu RPI "Kommunaalprojekti" poolt vaba-
statud ja üle antud Kunstikombinaadile "Ars". Soovitav oleks, et "Ars" ehitaks kasse A. Läikmaa ateljee-
kooli köige esimese asukha tähistamiseks (A. Läikmaa ateljee-muuseum).

1	2	3	4	5	6	7	8
19-K	Lai 34	Hoores esub praegu ENSV Kunstifondi kirjastus "Kunst" (asut. 1957. a.).					

Kwartal 4

20-F Pikk 49 Hooone, kus asus Carl Borchardti - esimene Eesti kutselise fotograafi - ateljee (esimene ajutine ateljee asus Vene t. 16). Hiljem omandas ateljee fotograaf Alex Jurich, kes oli saj. vahetusel suurim autoriteet prof. fotograafide seas, kes 1919.a. lõi esimene kutseliste päevapiltnikute organisatsiooni "Päevapildikunsti Ettevõtete Ühisus Eestis". (Tema ateljeed on olnud ka Viru 4 ja Viru 1.)

21-H Lai 36 Kinnistul asus 1785. a. raamatukauplus (Baumann).

22-T Lai 38 Aastatel 1870-1 tegutses siin üüritud ruumides laulu- ja mänguseltgs "Estonia".

23-HKi Lai 40 Maja, kus asus linna II 2-klassiline algkool poistele. Selles koolis tõötas 1820. a. öpetajana Fr. R. Kreutzwald.

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Kvartal 5

24-H Pikk 63 1893/94. aastal asus hoones III kateg. erakool (Jenny Schröppe).

25-Ki Lai 46/48 1843. a. elas hoones kunstnik kinn. 150A As. G. W. Pezold (1795-1859).

hävinud
hoone

Kvartal 6

26-H Pikk 69 Maja, kus 1805. a. avati Vene kreiskool, mis hiljem muudeti Ketariine II nüüd. linnakooliks. Preegu Tehnikakool nr. 4.

Kvartal 7

27-H Tolli 4 Majas asus 1893/94. a. III kateg. sega-erakool (N. Plüsterer).

28-H Tolli 8 Kinnistul paiknenud end. Peetri palees asutati 1732. a. Tallinna garnisonikool. Tänapäeval on kinnistul Tallinna Riiklik Keskarhiiv (asut. 1883. a. Tallinna Linnsarhiivina, praegune nimi 1975. aastast).

1	2	3	4	5	6	7	8
29-KÜ	Pikk 73	Ajakirjanike Maja, kus asub Ajakirjanike Liit, ajakirjandus- ja raamatukirjastus.		1967.a.aset. mälestustahvel Suures Igamaasöjas hukkujud Eesti NSV ajakirjanikele. Miles- tustahvel on khaliku täht- susega ajaloo- mälestiste nimekirjas nr. 3.3.			

Kwartal 8

30-H Lai 35 1893/94. a. asus hoones III kateg.
erakool foistele (Casilie Wagner).

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 9

31-KÜ Lai 19 1) 1913. a. asus hoones Tallinna
Filatelistide Ühing.

2) 20. saj. 20.-ndatel aastatel oli
siin Tallinna Kunstisalon.

32-HII Lai 23 1) Maja, kus elas Eestimaa kuber-
mangu maamõötja ja Tallinna
linnapeaide koostaja J. H.
Schmidt.

nr. 31

2) Aastatel 1654-1676 elas siin
linna matemaatika õpetaja mee-
dikus Gebhard Himselius.

3) Hoones asub alates 1965. aastast
ENSV Riiklik Noorsooteater
(asut. esimest korda 1944. a.
sügisel, uuesti 1965. a.).

33-H Lai 25 Maja, kus asus Tallinna üks vane-
maid koole - Kõrgem Tütarlastekool.
Siin on õppinud kirjanik Marta
Sillaots ja ooperilaulja Oiga Mikk-
Krull-Vahtrik.

1	2	3	4	5	6	7	8
34-H	Lai 27	1893/94. I kateg. <u>erainternaatkool</u> tütarlastele (parumipreili Howen). 1913. a. asub see kool Vene 15.					
35-H	Lai 29	1) Majas, kus elas keskeegne kunstnik <u>Bernt Notke</u> (u. 1440-1509). 2) Õuepealses hoones asub ENSV Riik- lik <u>loodusmuuseum</u> (asut. 1941.a.). 3) Majas asuvad: 1. <u>ENSV Arhitektide Liit</u> (asut. 1945. a.) 2. <u>Vabariiklik Restaureerimisva-</u> <u>litsus</u> (asut. 1950. a.) 3. <u>Kultuurimälestiste Riiklik Pro-</u> <u>jekteerimisinstituut</u> (asut. 1978. a.).				nr. 32	
36-H	Lai 31	1) Hoone, kus elas Tallinna linna õiguslike normide uuri ja publit- seeri ja <u>V. Bunge</u> (1802-1897). 2) Hoone, kus töötas kunst- teadlane <u>Georg Dehio</u> (1850- 1932) noorvaimga					

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 10

- 37-H Nõcruse 16 1) Hoone, kus asub Tallinna vanim keskkool. 13. saj. asutatud Tsistertslaste ordu Püha Mihkli nunnakloostri asukoh. Aastal 1631 asutati siia gymnasium, mis kõhepeal on mitmete eri nimede all pidevalt töötanud. Tänapäeval Tallinna 1. Keskkool. Õppinud töötanud on selles koolis: vt. K. Leane, lk. 20 ja "Tallinna 1. Keskkool. 1631-1981. NSV Liidu vanima keskkooli minevik ja tänapäev".
2) 1919. a. asutatigiin Tallinna kolledž (õhtukeskkool tSiskas-väritule) ja
3) Rahvajlikooli Selts, mis hakkas esimesena Tallinnas süsteemtiliselt korraldama populaarteaduslikke loenguid.

- nr.2.5. 1) Tähistatud nr. 43
1967.a.mälestustahvliga kui Tallinna vanim keskkool.
2) Memoriaaltahvlid koolis õppinud bo-taanikule, mullatead-lasele ja geograafiale Gavril Tanfiljevi-ning akadeemik Ferdinand Johann Wiedemannile. Mälestustahvel G.Tan-

1	2	3	4	5	6	7	8
					filjevile en khaliku täht- susega ajal- loomälestiste nimekirjas nr. 3.21, J. Wiedemannile nr. 3.23.		
38-HKT	Kooli 4	1) Hoone, kus asus Tallinna <u>vanim trükkikoda</u> (1633-1828), mis püsits kaubasega (1710-1766) ainsa trükkikojana Eesti alal.	nr.741			nr. 43	
	2)	Hoones asus Tallinna <u>Esimene Algkool</u> (nn. Wietingi kool), kus õppis Ed. Vilde. Praegu on neis ruumides Tallinna 1. Töölisoortte Keskkool.					
	3)	Neis ruumides tegutses ka ajutiselt <u>laulu- ja mänguseelts "Estonia"</u> .					
39-H	Aida 3	Hoones asub EMSV Riiklik Tarbekunsti-muuseum, mis avati neis ruumides 1980. a.					

2

3

4

5

6

7

8

Kvartal 11

40-HT Vana-Viru 5 Hoones asus 1913. a. munsikakool
(A. Segal ja H. Stucky).

41-T Vana-Viru 9 Hoones elas 1843. a. orelitegija
Gustav Norman.

42-EÜ Uus 5 Hoones asub 1981. aastast Kinematograafistide Liit. Varem Viru 10.

43-F Uus 7 Hoones avati 1910. a. üks esimesi
Tallinna kinoteatreid "Union".

44-H_{TK}F Uus 15 1) Kinnistu 6uemajas asus Tallinna
4. Algkool, kus oli koolijuhataja-
jaks 1910. a. VII üldlaulupeol
esmakordselt esinenud lastekoor-
lide üldjuht Mihkel Kippert
(1862-1942).

nr. 105

2) Aastatel 1907-18 töötas selles
koolis õpetajana kirjanik Ernst
Petersen-Särgava.

3) Majas töötas 1913. a. fotograaf
Ad. Rätsep.

45-Ki Muurivahel 54 Meja, kus elas skulptor J.G.Exner
Cleviste kiriku kantsli ja Toomkiri-
kusse A.J.von Krusensterni pseudo-

1 2 3 4 5 6 7 8

gooti stiilis hausmanni
valmistaja.

Kvartal 12

- 46-Fi Uus 8 Maja, kus sestail 1915-27 elas näitleja Hilda Gleser. nr.63 Oli tähistatud memoriaal-tahviliga 1980.a. lammutatud hoone.
- 47-Ki Uus 10 Selles majas peatus korduvalt aastatel 1843-1846 suur vene kirjanik Fjodor Mihailovitš Dostojevski. nr.2.9. Tähistatud nr. 104 mälestustahvliga 1971. a.
- 48-H Uus 16 Sellel kinnistul töötas 1913. aastal Kenuti gildi öhtukool.

Kvartal 14

- 49-F Ujula 3 Selles hoones avati 1917. a. üks esimesi kinoteatreid Tallinnas - "Kasino".

Kvartal 15

- 50-H Kinga 7 1893/94. a. asus siin II kateg. erakool tütarlastele (Alexandra Kohler).

1

2

4

5

6

7

8

Kvartal 16

- 51-HFK Mindi 3 1) 1843. a. asus siin G. Eggensi raamatukoguplus (asut. 1819.a.).
Kinn. 168/268 on nurgapealne hoone.
2) 1883. a. asus hoones fotograaf Bernhard Laisi ateljee. B. Lais oli esimene Eestis, kes tegi momentvõtteid liikuvaist ese-meist. JÄÄdyustas Ch. Leroux'i traagilise lennu 12.09.1889.a., pildistas Tallinna Vanalinna panoraami Toomkiriku tornist jne.
3) Hoones asub praegu Tallinna Kultuurikülikeol (asut. 1959. a.).

Kvartal 17

- 52-F Mindi 2 Maja, kus 1913. a. tegutses fotograaf F. Spindler ja 1929. a. fotograaf K. Csol.

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 18

53-Ki	Säde 2	Pühavaimu kirik. 16. sajandist on eesti kultuurilukku läinud kolm Pühavaimu kiriku vaimulikku: <u>Georg Miller</u> (1570-ndad aastad - 1608). Li aastail 1597-1608 Pühavaimu kiriku abi-paster. Tema jutlused on teadaolevast vanimad eesti-keelse tekstiga originaaltööd. <u>Balthasar Russow</u> (u. 1542-1600) Pühavaimu koguduse paster, "Liivimaa kronika" autor, <u>Johann Koell</u> (Pühavaimu kiriku eesti jutlustaja a.-tel 1532-1540), kes tõlkis nn. Wanradt-Koelli katekismuse eesti keelde.	nr.94	On tehtud ettepanek asetada me-muksalpink Eesti raa-matu raja-jatele-kee-lemeestele J.Koellile, B.Russowile ja G.Mille-rile Pühavaimu kiri-ku aeds.
54-H	Säde 6	Noone, 1620. a. ümberehitatud koolimajaks, kuhu asutati 16. sajandil <u>titarlastekool</u> "Die Jungfer Schule". Titarlastekool töötas siin ka 19. ja 20. sajandil. Praegu on hoones	nr.95	

1	2	3	4	5	6	7	8
55-Hiki	Vene 9	Selles 19. saj. majas, end. Tallinna Kaubapank, asus kirjanik <u>Marta Sillaotsa</u> ja nooloog prof. <u>Heinrich Riikoja</u> kasvukodu.					
56-H	Vene 15	1893/94. a. asus II kat. <u>erainternaatkool tütarlastele</u> (Adelheid Ketter). 1913. a. on koolijuhatajaks V. Howen.					
57-AHKi	Rae koja plats 11	Vana <u>raeapteek</u> . Aastal 1422 on esmakordselt mainitud apteegipidajaid Burcharte, kellel del tahtis koh Tallinna kultuurilooos. <u>Johann (VIII) Burchardti</u> 1802. a. loodud <u>eramuuseumi</u> kogud esuvad tänapäeval ENSV Riikliku Ajaloomuuseumi fondides. Sama J. Burchardti poolt on korraldatud Tallinnas ka <u>esimesi kunstnäitusi</u> .				nr. 70	

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 19

- 58-FH Vene 17 1) 1933. a. tegutses hoones fotograaf
J. Rambach.
2) Praegu on siin Tallinna Linnamuuseum
(asut. 1937. a., Vene 17-s asub
1965. aastast).
- nr. 118
- 59-AH Vene 23 End. Tallinna linnavangla (1828-1928),
kus on kinni peetud kunstnik Ants Laikmaad, revolutsionitegelasi Vilhelmine Klémentit, Juliana Telmanit jt.
- nr. 119
- 59-AH Vene 25 Üvehhoe, kus peeti kinni V. Klémentit jt. on praegu Eesti Komsomoli Muuseum.
- nr. 121
- 60-H Vene 29 Tallinna Malemaja hoones asub Tallinna P. Kerese nim. Malekool. Siin on Eesti suurim malekirjanduse raamatukogu, s.h. P. Kerese ligi 2000-köiteline kogu.
- Fassaadil
asetseb P.
Kerese ba-
reljeef
(aset. 1977.
a. autor
O. Männi).
- 61-H Vene 31 1931. a. tegutses hoones 1906. a. asutatud 4-kl. saksa kool (Hanseschule).

1 2 3 4 5 6 7 8

- 62-AMKÜ Pikk 20 1) End. Kanuti Gildi hoone, kus paiknes
2) 1846. a. asutatud Tallinna Provintsi-
muuseum, kus korraldati
3) kunstnäitusi: 1893, 1894. a. A. Wei-
zenbergi, 1896, 1898, 1900 A. Adamsoni,
1900. a. A. Laikmaa, 1903/1904. a. va-
hetusel korraldati A. Laikmaa ateljee-
kooli esimene näitus.
4) 1897. a. esut. muuseumi juurde kunsti-
osakond.
5) 1914-1916. a. paiknes hoones Eesti Kuns-
tiseltsi Tallinna Kunsttööstuskool (praegune
ENSV Riiklik Kunstiinstituut).
6) Hoones paiknes Eesti Kunstnike Ühing.
7) 1854. a. asutati meeskoor "Revaler
Liebertateli", muusikadirektor oli
K. Tirkku.

- 63-ATÜ Pikk 24-26 1) End. Mustpeade Vennaskonna ja Cleviste
Gildi hooned.
2) 1849. a. esut. Mustpeade meeskoor.
3) 1882. a. esut. P. Nikolai kiriku
segakoor, mille dirigent oli K. Tirkku.
4) Praegu asub Pikk 24-s J. Kreuksi nim.
Noorsoo Kultuuripalee (asut. 1946.a.).

1	2	3	4	5	6	7	8
64-HK	Pikk 28	1) Maja, kus töötas aastail 1833- 1838 Antarktise avastaja F.G. <u>Bellingshausen.</u>		tähistatud	nr. 47		
		2) 1913. a. oli siin <u>raamatuköitje,</u> <u>maali- ja kirjutustarvete kauplus</u> (R. Jakobson).		mälestus- tahvliga, skulptor			
		3) Preegu asub hoones <u>autokool.</u>		Jurjeva.			

Kwartal 20

65-Ki	Pikk 32	Maja, kus elas kunstnik <u>E.W.Londicer</u> (1655-1697).	nr. 2.17	(n tehtud ettepanek paigutada mälestus- tahvel.
66-KIE	Pikk 36	1) Maja, kus elas 1920-ndate aastate paiku <u>Marie Under</u> (1883-1981). 2) 1913. a. tegutses siin 1902. a. asutatud eesti klubi "Pandorin", millega arenes välja Draamateater. 3) 1913. a. asus siin <u>raamatu- ja li-</u> <u>tograafia trükkikoda</u> (Kullap & Kitzel).		

1	2	3	4	5	6	7	8
67-HK	Pikk 4c	1) Maja, kus alates 1828. a. asub trü- nr.73 kikoda, <u>Eesti vanim trükkikoda</u> (asut. 1633. a. Tell. günn. trükkikojana Koo- li 4). Aastani 1829 kaidis ta nime "Lindförsi pärijad". 1922. a. eman- das trükkikoja kirjestus "Ühiselu", millist nime kannab praegugi.	2)	3)	4)	5)	(n tähista- tud mäles- tustahvliga
		2) Hoones asub 194c. a. asutatud ENSV Kultuuriministeeriumi ja loomingu- liste liitude häältekondje "Sirp ja <u>Vasar</u> " toimetus.					
		3) 1927. a. asus siin <u>Nesakini</u> alg- kool.					

Kvartal 21

68-Ki	Pikk 52	Maja, kus elas oma õpilasaastail (1820-ndatel aastatel) <u>E. J. Wiedemann</u> .
69-Ki	Pikk 58	Maja, kus elas Tallinna külastamise ajal <u>Lydia Koidula</u> (1876. a. märtsist kuni 20. juulini). 2. juulil sündis siin tema võtar Hedwig-Hedda.
70-Ki	Pikk 62	Maja, kus elas arhitekt E. Bernhard ← → (korter 4).

1	2	3	4	5	6	7	8	
71-AH	Pikk 70	Suurkükitorn n. Paks Margareeta ja sur- taitis 18. sajandist alates kasarmu tükkitorn tilesandeid ning muudeti 1905.-07.a. nn. "Paks vanglaks, kust 1917. a. Veebruari-Margaree- revolutsiooni päevil vangid vabas- te" tati. Selle kohaga seotud sindmusi on käsitlenud mitmed kirjanikud. 1980. aastast asub tornis <u>ENSV Riklik Meremuuseum</u> (asut. 1935. a.).					Suurküki- torn on üleliidu- lise täht- susega ar- hitektuuri- näolestis	
72-K	Clevimä- gi 11/ Sulevimä- gi 2	1) 1893/94. a. asus siin G. Geberti <u>nipo- ja litograafia trükkikoda</u> ning ajalehe " <u>Revaler Theater Zeitung</u> " toimetus. 2) 1913. a. asus siin <u>raamatu- ja litograafiaträjkikoda</u> , mis kuulus A. Murule ning teine, mis kuulus Tetermann & Felsbergile.						
73-H	Sulevi- mägi 8	1913. a. asus siin Marije-klubi <u>raamatukogu.</u>						

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Kvartal 24

74-AH Raekoja Tallinna raekojas asub 1975.
plats 1 aastast Tallinna Linnamuuseumi filial. nr. 66

Kvartal 25

75-Ki Niguliste 4¹ Maja, kus elas 1881. a. Lydia Koidula (H. Rosenthali korteris). On tehtud ettepanek asetada mälestustahvel

76-AH Raekoja 1) End. raevangla
t. 6 2) 1980. a. asub siin Rae muuseum. nr. 80

77-K Kullassepa 7 Maja, mille II korrusel asus kuni 1903. aastani ajalehe "Teataja" tiimetus, kus töötasid Ed. Vilde ja M. Under.

¹ Mitte Niguliste 6 (vt. Treumann, H. Bibliofüilseid marginaale.-Keel ja Kirjandus, 1965, nr. 6).

1	2	3	4	5	6	7	8
78-K	Kullas-	Maja, kus asus <u>J. Steinfelsi</u>					
	sepa 9	kunstikauplus ning kus korral-					
		dati kunstinäitusi (1890. a.					
		A. Adamseni, 1903. a. A. Laik-					
		maa jt.).					
79-Fi	Nigulis-	1) Maja, kus elates 1913. aastast					
Ki T	te 8/Kul-	oli <u>fotograafide Johannes-</u>					
	lessepa	<u>Georg ja Peeter Parikaste</u> atel-					
13		jee. J. ja P. Parikased olid					
		"Estonia-Filmi" asutajad (koos					
		Märskaga). P. Parikas oli Eesti					
		Fotoklubi asutaja jne.					
		2) Selles majas elas 17. sajandi					
		ehitusemister <u>Zechariass Hoffmann</u>					
		(? - 1651), kelle tööde järgi					
		Narvas on käibel nimetus nn.					
		Hoffmanni koolkond. ¹					
	3)	1913. a. oli hoones <u>muusikatar-</u>					
		<u>vete kauplus</u> (van der Ley), kes					
		oli Kluge ja Ströhmi körval üks					

¹ Karling, S. Narva. Eine Baugeschichtliche Untersuchung. Tartu, 1936, lk. 157, 158.

1 2 3 4 5 6 7 8

tihitsamaid postkaartide kirjastajaid
(Tallinna vaated).

80-Ki Niguliste 2 Maja, kus aastatel 1663 - 1702 elas
kullessepameistrite vanem Peter Pollock (Polack), kellelt on säili-
nud töid Tallinna Riiklikus Kunsti-
muuseumis.

81-Ki Niguliste 6 Maja, kus aastatel 1710-1714 elas
kullassepp Mattias Dreyer, kelle töid
säilinud Tallinna Riiklikus Kunsti-
muuseumis ja maakirikutes.

Kvartal 26

82-H Apteegi nr. 71
2/Raeko- ja plats 1893/94. a. asus I kateg.
ja 12 erakool tütarlastele (M. Fitzgerald).

83-Fi Vene 1 1929. a. tegutses hoones fotograaf
A. Jurich (vt. kvartal 4, Pikk 49).

1	2	3	4	5	6	7	8
84-HTÜ	Rae koja plats 14	1) <u>Haridus- ja Teadusala Töötajate</u> <u>Maja</u> (1959. eestani nimetus Tallinna Õpetajate Maja). Siis kuu- lub ka 2) 1970. a. asutatud <u>rahvamuusika-</u> <u>ansambel "Leegajus".</u> 3) Siin asub Haridus- ja Teadusala Tööta- jate raamatukogu.					nr. 73
85-FF	Rae koja plats 15	Hoones asub "Eesti Reklamfilm" (asut. 1967. a. dets.).					nr. 74
86-K	Rae koja plats 16	1913. a. oli siin ajalehe <u>"Tallinna</u> <u>Teataja"</u> ja <u>"Tallinna Uudised"</u> toimetust.					

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 27

- 87-K1 Viru 2 Majas, mis kumlus raehärra J.
Millerile, elas aastatel 1635-36
tema väimees, saksa diplomaat
Adam Clearius. nr. 112
- 88-FK Viru 4 1917. a. avati hoones üks esimesi
kinoteatreid Tallinnas - kino
"Passasž" (praegune "Oktoober"),
kus ka kunstiniitusti korraldati
(1918. a. - A. Jansen, 1917. a. -
P. Burman, 1918. a. - K. Burman).
- 89-FIH Viru 6 1) 1913. a. asus siin linna kom-
mertskool tütarlastele.
2) 1913. a. tegutses siin fotograaf
Karl Meyer (arvatavasti juba
1892. aastast).
- 90-Fi Viru 8 1929. a. olid hoones kaks fotostel-
jeed - Rätsepa ja E. Veidenbaumi.
- 91-F Viru 10 Aastal 1910 asutati siia üks Tallinna
esimesi kinoteatreid "The Royal Vio"
(praegune "Pioneer").
- 92-Fi Viru 12 1929. a. töötas siin fotograaf J.
Hallikes.

1	2	3	4	5	6	7	8
93-Fi	Viru 14	1898. a. svasid siin vennad Kristinid fotostateljee. Hans Kristin, Liivimaa talupoeg, oli esi- mene eestlastest fotograaf Tallinnas. Suurim H. Kristini fotokogu asub Tartus Riiklikus Etnograafiamuseu- mis.					H.Kristini ateljees öppis 1900. a. <u>Heinrich</u> <u>Tiidermann</u> - etnograafia- alaste foto- de ja foto- graafia öpi- ku autor. H.Tiiderman- ni foto Ju- han Liivist on N.Triigi portreejoo- nistuse körval tei- ne teada- olev kuju- tis tolle- aegsest Liivist.
94-Fi	Suur- Karja 1	1913. a. asus siin fotograaf Priidu Viilup.					
95-K	Viru 16	1913. a. oli siin ajalehe "Pelleesem Blotnik" taimetus.					

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Kvartal 28

96-K Mittiri- 1913. a. asus siin gaasmatu- ja
vahc litograafia trükkikoda (J. Töoman).
17

Kvartal 29

97-H Viru 1 1) 1893/94. a. I kat. era-internats-
kool tütarlastele (Pauline Eber-
hardt).

2) 1913. a. oli selles hoones ned.
ödede kursused.

98-FTi Viru 3 1) 1908-1917. a. töötas siin Tallinna
esimene statsionaarne kinoteater
"The Ekspress Bio", mis algul oli
Rataskaevu 6 ruumides.

2) 1929. a. töötas siin fotograaf
A. Teppor.

99-FiT Viru 5 1) 10. okt. 1865. a. pandi arvatavasti
selles kohas asunud endises hoones,
kaupmees Jchan Trummeri karteris,
peetud koosolekul alus laulu- ja mängusele-
sile "Estonia".

2) 1913. a. töötas fotograaf A. Üprus.

	2	3	4	5	6	7	8
		3) 1929. a. asus siin <u>fotograaf</u> Rigoli ateljee.					
100-F	Viru 9	1913. a. asutati siin varem olnud hoo- nesse <u>kincteater</u> "Saturn".					
101-Fi	Viru 11	Siin asunud endises hoones töötas esimene Eesti kutseline fotograaf Carl Borchardt (vt. Vene 16).					
102-AKH	Vene 12	1) Dominiiklaste kloostrikompleks (Vene 12 - 18), kus asus keskajal <u>kloostrikool</u> . 2) Majas, kus elasid 1907. a. Ed. Vilde vanemed (pesuksest vasakul).		nr. 117	Dom.kloost- rikool töötas hiljemalt aastast 1365, 1550. a. linnakool.		
103-APIH	Vene 16	1) Vt. Vene 12. 2) 1. mail 1844. a. avas siin (tänava- küne, öuevärvast paremal seisev elamu) oma <u>ateljee esimene kutseli-</u> <u>ne fotograaf</u> Eestis Carl Borchardt. 3) Dom. kloostrikirikus asub 1968. aastast <u>Tallinna Linnemuuseumi filiaal</u> (vanade raidkivide ekspositsioon).			C.Borchardt avas püsi- va ateljee möned kuud hil- jem Pikk 49.		
104-Ki	Mihri- Vahepöök	Meja, kus elas 1845. aastal kunstnik Carl Sigismund Walter (1783-1866), esimene					

1 2 3 4 5 6 7 8

Litograafie viljeleja Baltikumis ja
üks esimesi Vene riigia.

Kwartal 30

- 105-H Vene 22 1) Hoone, milles asus Tallinna üks
Venemaid kooli (1805. a. asut.
Saksa Kreiskool, hiljem Tallinna
Linnakool ja Tallinna Õpetajate
Seminar).
2) 1881. a. asutes siin K. Tirkku
segakoor "Salme".
3) Praegu asub hoones Tallinna 13.
Öhtukeskkool.
- nr.739
- Koolis on
õppinud ja
tegutsenud
hulk väl-
japaist-
vaid kul-
tuuritege-
lasi (vt.
K. Leane,
lk. 34).

Kwartal 31

- 106-Fi Müüriva- Majas, kus elas näitleja E. Villmer
vahe 26 (1889-1960).
- 1981.a.
tähistati
mälestus-
tahvliga.

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 31₂

- 107-K Pärnu 1) Kinnistu, kus asus 1882. a. Jakob Körsti poolt asutatud ajalehe "Valgus" kontor ja trükkikoda.
mnt. 10 2) Kirjastaja ja raametukusõnemehe Gustav Pihlaka raamatukauplus.
3) Preegu asuvad sih:
a) ENSV Kultuuriministeerium;
b) kirjastused "Eesti Raamat" ja "Valgus";
c) raamatukauplus "Rahva Raamat".
nr. 65
- 108-HK Suur- 1923. a. alustas siin tegevust E. Taska
Kerja 21 "Iluköite, kuldamise, nahavoolimise,
papitoö ja värvitriiki äppetöökoda".
- 109-Ük Väike- Heenes asub ENSV Raamatutühing (asut.
Karja 10 1974. a.).
- 110-FIK Väike- 1) Kinnistu, kus 1909. a. asus G. Laskari fotostateljee.
Karja 12 2) 1913. a. fotograaf C. Just.
3) 1913. a. raamatu- ja litograafia trükkikoda (J. Paalmann).

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Kvartal 33

111-HP	Müüriva-
he 12	1) Maja, kus aastail 1923-1933
elas ja töötas prof. <u>Jaan Tamm</u> .
2) Majas asub praegu <u>ENSV Teatri-</u>
<u>ja Muusikamuuseum.</u>	nr.2.30	Tähistatud
mälestus-
tahvliga,
skulptor
E. Viies.
112-KÜ	Harju 13	1) Maja, kus 19. saj. Soondate aas-
tate algul hakkes <u>Jaak Järv</u> välja
andma ajalehte " <u>Virulane</u> ", mille
juures töötasid noorte ajakirjani-
kene <u>Ed. Vilde</u> ja <u>J. Liiv</u> .
2) Hoones asub <u>ENSV Ühing "Teadus"</u> .		
113-AK	Suur-
Karja 18	Hoone, end. " <u>Tööliste Maja</u> ", kus aas-
tail 1917-1918 töötasid VSCT(b)P Ees-
timaan Birco ja Tallinna Mänakomitee
bol'sevistlike ajalehtede " <u>Kiir</u> " ja
" <u>Utro Pravdõ</u> " töimetused ning teised
revolutsionilised töörahva organi-
satsioonid.	nr.7	Hoone
nr.100
tähistatud
mälestus-
tahvliga.

1	2	3	4	5	6	7	8
114-H _T	Võidu väljak 4	1) Hoone, kuhu 1919. a. rajati Tal- linna Kõrgem Muusikakool, mille asu- tajad ja esimene direktor oli heli- koja <u>Mihkel Lüdig</u> . Õppejõududane töötasid helilooja <u>Peeter Sids</u> , muusikateadlane <u>Peeter Ramul</u> jt. 2) Preegu asub hoones G. Ottse nim. Tal- linna Muusikakool.					Tallinna Kõrgem Muusika- kool muu- deti 1923. a. Tallinna Konserva- toorium.
115-KÜ	Võidu väljak 6	Kunstihoeone, kus asub ENSV Kunstnike Idit ja näituse- ning müügisaalid.	1967. a.	nr.123			
116-Fi	Müüriva- he 16	1929. a. asus siin fotograaf D. Hinti fotosteljee.	asetatud mälestus- tahvel Suures Isa- maasöjas hukkunud kunstnikele on kohaliku tähtsusega ajaloomäles- tiste nime- kirjas nr.3.5.				

1 2 3 4 5 6 7 8

Kwartal 34

117-HT Harju 6 1) Maja, kus eestatel 1886-1891

asus laulu- ja mänguseolts

"Estonia" (Krästi maja);

2) hiljem asus siin Tallinna Tehnikum,
kus õppis helilooja Gustav
Ernesaks.

Kwartal 35

118-Hi Reekoja Maja, kus on sündinud ja kasvanud

pl. 4 füüsik, termoelektri avastaja akadeemik Thomas Johann Seebeck (1770-1831).

nr. 67

Hoones
asus varem
elektri-
tarvete
ksuplus
"Säde",
mis liikvi-
deeriti
1980.a.
Kuulsa
teadlase
mälestu-
seks tu-
leks kaup-
lus uuesti

8

1	2	3	4	5	6	7	8
							avada või vastav museaalne nurgake.
119-K	Vana Tooma 2	1) Hõone, kus aastatel 1908-1910 töötas ajalehe " <u>Testaja</u> " toimetuses J. V. Veski. 2) 1913. a. asus siin <u>gaematu-</u> ja <u>lito-</u> <u>graafie</u> <u>trikikoda</u> (A. Pärt).					
120-K	Pikk 2	1) 1893/94. a. asus siin Th. Heubeli <u>gaematu</u> - ja <u>litograafiatirkikoda</u> ning "Revaler Beobachteri" toimetus. 2) Preegu esub siin <u>trikikoda</u> <u>"Kommunist"</u> .					

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Kwartal 36

- 121-H Kullas- 1893/94. a. asus siin III ket. gars
sepa 2 segakool (Henriette Israelsen).
- 122-H Vana 1893/94. a. asus siin linna II
Tooma 9 2-klassiline algkool tütarlastele. nr. 110
- 123-K Ratas- 1929. a. asus hoones Kujutava Kunsti
kaevu 9 Sihlkapitali Valitsus.

Kwartal 37

- 124-K Ratas- 1913. a. asus hoones raamatu- ja lito-
kaevu 17 graafia triükikode (W. Ehrenpreis).
- 125-K Ratas- 1913. a. asus hoones raamatu- ja lito-
kaevu 19 graafia triükikode (Aug. Mickwitz).

Selles kvartalis asus 19. sajandil Tallinna Saksa Kreiskooli hoone (hävinud), kus seid hariduse Fr. R. Kreutzwald, J. Fr. Sommer (Stuve Jean), R. A. Steinsberg, esimene eesti kirjanudusloolane ja keeleteadlane, Tartu Ülikooli eesti keele lektor Dietrich Heinrich Jürgenson, erst Ph. J. Karell; Niguliste kirikukoori juhatus helilooja K. Timpu, kelle elukohat oli Trepit tänavas (hävinud). Niguliste tänaval ühes hävinud hoones möödus ka kunstnik N. Triigi lepsepõlv ja noorus.

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 38

126-H Harju 5 1893/94. a. asus kinnistul II kat.
erakool tütarlastele (Olga Beiers-
dorf).

127-K Harju 11 Maja (hävinud), kus 20. saj. esimese
kümnandi teisel poolel asus ajalehe
"Sönumid" toimetus, kus töötasid
A. H. Tammsaare, Ed. Hybel (M. Met-
senurk), Jch. V. Veski jt.
1908. a. asus hoones J. Lilienbach
"Matte" kirjastus.

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 39

128-Fi Suur- 1929. a. asus siin fotograaf
Karja 4 V. Lembergi ateljee.

129-H Suur- 1893/94. a. asus siin III kat.
Karja 8 era-segakool (Marie Willmann). nr. 99

130-Ki Suur- Maja, kus elas maalikunstnik, Tallinna
Karja 14 vaadete autor, Kanuti gildi meadermeis-
ter Johannes Hsu (1771-1838). Samas
korraldab ka tõmbe maaliide näitus-
misiike.

131-KÜ Harju 1 ENSV Kirjanike Maja, kus asub ENSV
Kirjanike Liit, raamatukauplus "Lugemis-
vara", ENSV Kirjanike Liidu häälekondja
"Looming" toimetus.

Hoonel
asub ENSV
Kirjanike
Liidu juha-
tuse kaua-
aegse esi-
mehe J. Smuu-
li bareljeef
(1972. a. M.
Varik, A. Murd-
maa). Barel-
jeef on vaba-
riikliku täht-
susega ajaloos.

1 2 3 4 5 6 7 8

mälestiste
nimekirjas
nr. 747.

Kvartal 4e

- 132-Fi Väike- Maja, kus on elanud helilooja
Karja 8 Mart Saar (1882-1963).
- 133-Fi Suur- 1929. a. asus siin fotograafi
Karja 9 ateljee (A. Tein).
- 134-H Suur- 1913. a. osus siin E. Lenderi
Karja 13 eraklasseum tütarlastele.
- 135-KÜ Suur- Maja, kus asus 1913. a. asutatud
Karja 15 Besti Kunstnike Selts.

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 464,

136-FKI Ratas- 1) 16. sej. elasid kullassepad
kaevu 2 Baltzar Schlichtekul

Ryssenberch

Schijnenmann

- 2) 17. ja 18. sej. elasid Pühavaimu
kiriku eesti koguduse õpetaja
eestikeelse lauluraamatu (1683.a.)
koostaja Georg (Jürgen) Selemanni
järglased.
- 3) 1913. a. fotograaf E. Reisberg.

137-FKI Ratas- 1) 15. sajandi kekspaigas elas siin
kaevu Hans Kotke, Tallinna kiviraidur ja
mürseppmeister.

- 6
- 2) 9. dets. 1907. a. evati siin esimene
statsiinearne kino, mis 1908. a. no-
vembris kolis üle Viru 3 "The Express
Bio" ja tegutses kuni 1917. a.
- 3) 18. saj. elas Carl Gottschalk Harpe,
kelle pocht kooststud Tall. 18. mjj.
arhivealide küsikirjaline register
TRKA-s on esendametuks teatmeteks
igale Tallinna ajaloo uurijsale.

1	2	3	4	5	6	7	8
138-Hi	Ratas- kaevu 8	Maja, kus elas <u>G.J.A.Paucker</u> , esimese Tallinna ürijate ringi rajaja (1822.a.) ja mälestusterasmatu "Blick auf einige Denkmäler" Revals aus älterer und neue- rer Zeit (1848. a.).					nr. 81
139-K	Ratas- kaevu 10	1) Maja, kuhu 1839. a. kolis <u>J.H.H.</u> <u>Gresseli trikkikoda</u> (asut. 1802.a.). Gresseli eratrikkikoda töötas kuni 1920. a., mil selle omadus Eesti- maa trikkikoda A/s. 2) 16. saj. elasid kullassepad <u>Dirk</u> , <u>Luders</u> (Miders). 3) 16. saj. II p. kullessepp <u>Hieronimus</u> <u>Berner</u> .					
140-K	Ratas- kaevu 12	1) 1413. a. elas kullassepp <u>Herman van</u> <u>Corne</u> . 2) 1641. a. <u>Peter Wichert</u> (Wicherda) Tallinna 17. saj. maalikunstnik. 3) 1879. a. Iasiendas Gressel oma <u>trikkikoda</u> Rataskaevu 12 arvel. 1920. a. läks Gresseli trikkikoda üle Eestimaa Tri- kikoja Aktgäs Seltsile.					
141-Ki	Ratas- kaevu 14	15. saj. lõpuil elas kullassepp <u>Bartolomeus</u> <u>Rauenstorp</u> .					69

1	2	3	4	5	6	7	8
142-Ki Ratas-	1) Aastatel 1521-1533 elas <u>Gert</u>						
kaevu 16	Koningk - Tallinna silmagaistvaim						
	ehitusmeister ja kujur.						
	2) 16. saj. elas kullesepp <u>Hinrick</u>						
	<u>Scrame-Schrammo.</u>						
143-Ti Ratas-	1) Aastatel 1917-24 elas siin nüitleja nr.68					Tähistatud	
kaevu 18	<u>Alfred Sälllik</u> (1890-1945).					mälestus-	
	2) 14. saj. II p. oli kinnistu Tallinna					tahvliga.	
	tarbekunsti ajaloos tuntud meistrite						
	kullesseppade Hans ja Conrad						
	<u>Mandrouwe</u> kõles.						
144-KiÜ Ratas-	1) Maja, kus elas kunstnik <u>Michel</u>				nr.2.27 (n otsus		
kaevu 22	<u>Sittoy</u> (1469-1525).				tähistada		
	2) Hoones paiknes 1920-30-ndatel easte-				mälestus-		
	tel <u>Õpetajate Liit</u> , 1929. a. kasu-				tahvliga.		
	3) neid ruume ka <u>Tallinna Fotogring</u> .						
145-Ki Ratas-	Aastatel 1583-1593 elas siin						
kaevu 24	<u>Balthasar Russow</u> .						

1	2	3	4	5	6	I	7	8
146-K	Lühike jalg 2	1802. a. hakkas siin tegutsema <u>J.H.H. Grosseli</u> erakliikkoda, kus trükiti 19. saj. algul ligi 25% eestikeelsetest raamatutest. Varem oli siin <u>Iverson ja Fehmeri</u> triiki- koda.						
147-Ki	Lühike jalg 9	Majas, kus sastatel 1635-36 ja 1639 elas saksa poest, eesti luule möju- taja <u>Paul Fleming</u> (1609-40).						

Kwartal 46A₂

- 148-Ki Ratas-
keevu 28 Aastatel 1763-1773 elas kinnistul
arhitekt Jochann Schultz (Toompea
lossi ehitaja).
- 149-A Ratas-
keevu 30 Kinnistu, kus asus Tallinna keskaegne
valukoda.
- 150-A Ratas-
keevu 32 Kinnistu, kus asus Tallinna keskaegne
relvakoda.
- 151-Hi Ratas-
keevu 36 Kinnistul asus Th. Lõjuse erakool, kus
A. Leikmas õppis ühe aasta.

1	2	3	4	5	6	7	8	
152-AK	Rates- keevu 38	1) Maja, kus esus 19 9-18 kirjas- tus "Möte", mille esutas <u>Julian Lilianbach</u> . 2) Maja, kus 1917. a. elasid ja töö- tasid <u>Jean Anvelt</u> , <u>Julian Lilien- bach</u> , <u>Otto Minther</u> , <u>Hans Pöögeli- mann</u> ning 1918. a. novembris esus legaalse <u>giialehe "Kommunist"</u> <u>kirjastus</u> .	nr.14		Hoonet on tähistatud mälestus- tahvliga.			
153-Ki	Lühike jalg 14	Linnamüüritorne, nn. Neitgitorne, kus on elanud kunstnikud <u>Carl Winkler</u> , <u>Paul ja Kristjan Raud</u> , <u>Karl Burman</u> <u>sen.</u> , <u>Henrik Olvi</u> jt.		Mälestuski- vi Kristjan ja Paul Rau- le. Nr. 746.			On tehtud ettepanek täiendada mälestus- kivi sa- mas elanud kunst- nike! K. Burman, H. Olvi, C. Winkler.	
154-HT	Kiek in de Kök	Suurtükkitorn, nn. Kiek in de Kök res- taureeriti ja khandati 1966-68. a. Tallinna Linnamuuseumi filialsiks, kus korraldatakse ka kontserte.					69	

1 2 3 4 5 6 7 8

Kwartal 474

155-Ki Vaksali 1 nn Pikkjala torn, kus on

- 1) töötanud kunstnikud Ludvig (skar,
Juhan Raudsepp, Edgar Valter,
Ernst Haller;
- 2) ca koosolektuid pidanud kirjanduslik
rühmitus "Siuru".

156-Ki Vaksali Maja, kus 1902. a. Ed. Vildel
7 valmis romaan "Mehträ sõda".

nr.740

Tähistatud
memoriaal-
tahvliga
(L.Telli).

157-Ki Vaksali Maja, kus 1918. a. elas kirjanik
11 Jaan Kärner (1891-1958).

Kwartal 594

158-H Kooli 1893/94. a. esus III kat. erakool
13/15 poistele (Sophie Andresen). ---

II. T C C M P EA

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 41

159-K1 Toom-
kirik

On tehtud
etteüanek
paigutada
Toomkirikusse
mälestustahvel
keelmehele,
esimese ees-
tikeelse gram-
matika auto-
rike, Toomki-
riku pastori-
le Heinrich
Stahlile
(u. 1600-
1657).

1 2 3 4 5 6 7 8

Kwartal 42

160-HKTi Toom-
kooli 4
ja 11

- 1) Maja, kus aastatel 1319-1940 töötas Toomkool, Tallinna üks vanimaid koo-
le. Siin on hariduse emandanud või
õppjöoududena töötanud mitmed kul-
tuurilooliselt silmapaistvad isikud
(vt. K. Laane, lk. 100-105).
- 2) 1901. a. korraldati Toomkooli ruumi-
des Vereitsagini tööde näitus.
- 3) Tänapäeval on Toomkooli 4 Tallinna
Riikliku Konservatoriumi lavakunsti
kateedri käsituses.
- 4) Toomkooli 11 ruumides töötab Tallinna
Koreograafiateakool.
- 5) Toomkooli 4 töötas aastatel 1957-1977
lavastaja ja näitleja Voldemar Panso.

nr. 2.21 Tähistatud
mälestus-
tahvliga
(1979,
skulptor
J. Soans).

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Kvartal 43

161-H	Lossi plats 4	1) Maja, kus 1711. a. peatus <u>tsaar Peeter I.</u> 2) Hoonet asub praegu ETKVL Kooperatiivkool.		Tähistatud mälestustahvliga.	nr. 8		
162-Ti	Lossi plats 6	Maja, kus elas lauljatar <u>Gertrud Elisabeth Marg</u> (1749-1833).	nr. 2.19	nr. 10	On tehtud ettepanek tähistada mälestustahvliga.		

Kvartal 45

163-H	Reamatukogu plats 1	Hooone, kus asub Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu. Tema eelkäija on 1918. a. asut. Riigiraamatukogu. Fr. R. Kreutzwaldi nimi anti 1953. a.	
164-K	Kohtu 3	ENSV Riiklik Raamatupalest.	

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 46T

- 165-Ki Toompea t. 1 1) Maja, kus 18. saj. 40.-ndail aastail elas A. S. Puškini vaarissa Abraham Hannibal, söjaväeinsener.
2) Keldrikorteris elas aastatel 1881-82 Ed. Vilde.
- nr. 21

Kvartal 47 T1

- 166-H Kohtu 4 Hoones asub Tallinna Majandustehnikum.
- 167-HÜ Kohtu 6 HK 1) Maja, kus asus 1842. a. asutatud balti-saksa "Eestimaa Kirjanduse Ühing" ja 1864. a. rajatud Eestimaa Provintsiaalmuseum, samas ka paamatukogu.
2) Hoones asub ENSV Teaduste Akadeemia Presiidium.
3) Kohtu 6 on Tallinna Teadlaste Maja - teadustöötajate klubiline organisatsioon, asut. 1966. a.
- nr. 2

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 47T3

168-Ki Raamatukogu Maja, kus elas literaat Georg Julius Schultz-Bertram (1808-75).
plats 8

Kvartal 47T4

169-AKi Lossiplats 1	1) Toompea linnus (loss), kus aastail 1917-1918 asus Eesti Töörahva ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatev Komitee.	nr.7	Paigutatud mälestustahvel seoses nõuk.	nr. 5
	2) Seal, kuhu 1920-ndail aastail ehitati tollesegne Riigikogu hoone (praegune ENSV Ülemmöõugu istungite saal), oli käesoleva sajandi esimesel kümnendil kubermangu vangla, kus 1905-07. a. revolutsiooni ajal peeti kinni Fr. Tuglast. Siin kirjutas ta luuletuse "Meri".		võimu taaskehtestamisega Eestis 1940. a.	
	3) Toompea lossis töötab praegu ENSV Ministrite Nõukogu.		Mälestustahvel kohal. tähtsusega ajaloomälestiste nimikirjas nr.3.1.	

III. HALJASVÖÖND

Kvartal 12^B

- 170-AFÜ Mere pst. 1) Kinoteater "Grand Marina"
5 asupaik, kuhu 1917. a. Veebrua-
rirevolutsiooni ajal 3.03.1917.
a. kogunes Tallinna Nõukogu ja
valiti Täitevkomitee ning kor-
raldati suuremaid rahvakos-
olekuid.
2) Praegu asub siin Laevastiku Ohvit-
seride Maja, mis valmis 1954. a.

Kvartal 57B

- 171-Pi Ujula 6 Meja, kus 1920-ndate aastate lõpul
elas lauljatar ja filminäitleja
Miliza Korjus.

- 172-Ki Vana End. Oppermanni apteek, nn. Vene turu
Viru 5 apteek, kus 1908. a. algusest kuni
oktoobrini töötas apteekriabilitseks
kirjanik Oskar Luts (1887-1953) ja
siin lõpetas ka "Kevade" kirjutamise.

nr.2.18.

On tehtud
ettepanek
mälestus-
tahvli
paiguta-
miseks.

17

1 2 3 4 5 6 7 8

Kwartal 58B

- 173-AH Vana Viru 14 1) Tallinna Tuletörjemaja, end. Pritsimaja (ehit. 1873. a.), kus revolutsionilised töölisorganisatsioonid korraldasid koosolekuid ja miitinguid.
2) Hoones on praegù ENSV Tuletörjemuuseum, esut. 1974. a., avati 1978. a.

nr. 4

Kwartal 60B

- 174-T Pärnu mnt.5 Maja, kus asub A. Kringissepa nim. Tallinna Riiklik Akadeemiline Draamatester. Hoone kuulus enne Saksa Teatrile.

nr. 142

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 61 B

175-H Estonia Maja, kus asus end. Titarlaste
pst. 10 Kommertsgilmaasium.
Praegu on hoones Tallinna Merekool.

176-AMÜ Estonia 1) Maja, mille keldriruumis, end. nr. 9
pst. 8 linnevalitsuse kartulikeldris,
nn. "Tööliste Keldris" aastail
1921-1924 asusid revolutsionisti-
lised töölisorganisatsioonid.
2) Praegu on keldriruumis asutud
Ajaloomuseumi filiaal
(1957. aastal).
3) Hoone oli 20. saj. algul Vene
Seltskondlik Maja.
4) 1920-aastate aastete algul oli
siin ka Tallinna Pedagoogiline
Muuseum.
5) Praegu asub hoones M. Gorki nim.
Tallinna Keskrasmatükogu, mis
asutati 1907. a. Vaksali t. 2.

1	2	3	4	5	6	7	8
177-H	Estonia pst. 6	Maja, kus asub <u>Tallinna II Keskkool</u> , end. <u>Peetri Realkool</u> , mis asutati 1881. aastal. Realkoolis on õppinud ja töötanud mitmed kultuuri tegelased (vt. K. Leane, lk. 42).			Memoriaal- tahvel öpe- taja Ernst Peterson- Särgava mälestuseks (E. Roos, asut. 1968).	nr. 126	
178-A	Pärnu mt.7	Maja, kus 1917. a. asus <u>Sõja-Revo- lutsionikomitee</u> (esimees J. Rabš- inski, aseesimees V. Kingissepp). Praegu asub hoones ENSV Justiits- ministeerium.	nr.11		Tühistatud mälestus- tahvliga.		

1	2	3	4	5	6	7	8
179-A	Pärnu mnt. 9	Maja, kus 18. juulil 1940. a. toimus esimene legaalne <u>Tallinna kommunistide koosolek</u> .	nr. 24		Tähistatud mälestustahvliga.		
180-TÜ	Estonia pst. 4	<u>ENSV RA Operi- ja Balletteater "Estonia"</u> ja <u>ENSV Riiklik Filharmonia ning ENSV Teatriühing</u> .			nr. 125		

Kvartal 64B

181-KIÜ	Mitsuruini 7	1) Maja, kus 1913. a. asus <u>Vene Rahvuslik Klubi</u> . 2) Maja, kus töötas luuletaja <u>Jaan Lõo</u> (1872-1952). 3) Praegu on hoones ENSV Prokuratuur.		
182-AKi	Toompea t. 8	1) Maja, kus 1941. a. augustis asus <u>Tallinna Kaitse Stasp</u> . 2) Maja, kus elas arhitekt <u>V. Lender</u> .	nr.2.2 1975. a.	tähistatud mälestustahvliga.
183-KI	Gagarsini pst.6	Maja, kus 1913. a. elas skulptor <u>C. Einberg</u> .		

1 2 3 4 5 6 7 8

Kvartal 66B

- 184-A Gagarini Hooone, end. "Tööliste Maja",
pst.24 kus aastail 1921-24 asusid
revolutsionilised töölisorga-
nisatsioonid.
- nr. 8 Tähistatud
mälestus-
tahvliga.
- 185-Ki Gagarini Hoovimsjas elasid Ed. Vilde
pst.28 vanemad.

6. ISIKULINE REGISTER

Adamson A. 62, 78
Andresen S. 156
Anvelt J. 152
Aristo P. 37
Arvelius F. 37
Avanzo D. 9
Baumann 21
Bellingshausen F. G. 64
Berner J. 139
Bernhard E. 70
Biersdorf 126
Berchardt Ch. 10, 20, 101, 103
Bunge v. 36
Burchart J. 57
Burman K. 88, 153
Burman P. 88
Corne H. van 88
Dostojevski F. M. 47
Dreyer M. 81
Eberhardt P. 97
Eggers G. 9, 51
Ehrenpreis W. 124
Einberg C. 183
Ernesaks G. 117
Exner J. G. 45
Fizgerald M. 82

- Fleming P. 147
Gebert G. 72
Gehlaar 10
Geisler A. 5
Gleser H. 46
Gressel J. H. H. 139, 140, 146
Grest O. 110
Hagen J. A. 37
Hallikas J. 92
Hallop E. 155
Hannibal A. 165
Harpe C. G. 137
Hau J. 130
Heubel Th. 120
Himselius G. 32
Hint D. 116
Hoffman Z. 79
Howwen 34, 56
Hubel Ed. (M.Metsanurk) 127
Israelson 121
Iversen ja Fehmer 146
Jakobson R. 64
Jikitsevskaja V. 9
Jansen, A. 88
Jansen P. 37
Jurich A. 20, 83
Järv J. 112
Jürgenson D. H. kvartal 19
Karell Ph. J. kvartal 19

- Leres P. 60
Kettar A. 56
Kingissepp V. 178
Kippert M. 44
Kluge F. & A. C. Ströhm 10
Klementi V. 59
Koell J. 53
Koidula L. 69, 75
Koningk G. 142
Koppelson 10
Korjus M. 171
Kotke H. 137
Kotzebue A. v. 1
Kreutzwald Fr. R. 2, 11, 23, kvartal 19
Kress R. 37
Kristin H. 93
Kullap & Kitzel 66
Körv J. 107
Kärner J. 157
Köhler A. 50
Laikmaa A. 14, 59, 62, 78, 151
Leis B. 51
Lajus Th. 151
Lemberg V. 128
Lender E. 134
Lender V. 182
Ley der v. 79

Liiv J. 112
Lilienbach J. 127, 152
Londicer E. W. 65
Luders D. 139
Luts O. 172
Lõo J. 181
Lüdig M. 114
Mandrouwe H. ja C. 143
Mark-Schmeling G. E. 12, 162
Meyer K. 89 Mickwitz A. 125
Mickwitz A. 125
Mickwitz Ch. 4
Mikk-Krull-Vahtrik O. 33
Muru A. 72
Müller G. 53
Münther O. 152
Nasakin 67
Nigol 99
Nocks, J. 37
Norman G. 41
Notke B. 35
Nyländer W. 8
Olearius A. 87
Olvi H. 153
Osol K. 52
Oskar G. 110
Oskar L. 155
Paalmann J. 110

87

Panse V. 160
Parikas J. ja P. 79
Pauckner G. J.A. 138
Peeter I 161
Petersen L. H. 6, 8
Peterson-Särgava E. 44
Pezold A. G. W. 25
Pihlak G. 107
Plästerer N. 27
Polleck P. 80
Prahm E. 7
Pärt A. 119
Pöögelmänn H. 152
Rabčinskij I. 170
Rambach J. 58
Ramul O. 114
Rauenstorp B. 141
Raud Kr. 153
Raud P. 62, 153
Raudsepp J. 155
Rebenitz L. 16
Reisberg E. 136
Riikoja H. 55
Rubinstein A. 12
Russow B. 53, 145
Rätsep A. 44, 90
Saar M. 132
Salemann G. 136
Schlichtekrul 136

Schmidt J. H. 32
Scrame-Sehranemo H. 142
Schröppe J. 24
Schultz J. 148
Schultz-Bertram G. J. 168
Schünemann 136
Seebeck T. J. 118
Segel A., Stuckey H. 40
Sillaots M. 33, 55
Sittow M. 144
Sommer J. Fr. kvartal 19
Spindler F. 52
Stahl H. 159
Steinfels J. 78
Steinsberg P. A. 1, kvartal 19
Sälllik, A. 143
Süda P. 114
Tamm J. 111
Tammsaare A. H. 127
Taska E. 108
Tarunzev F. 9
Tanfiljev G. 37
Telman J. 59
Tein A. 132
Teppa A. 98
Tetermann & Felsberg 72
Tiidermann H.
Topman J. 96

Triik N. kvartal 19
Trilljärv A. 1
Tuglas Fr. 169
Türnpu K. 62, 63, 105, kvartal 11
Under M. 66, 77
Valdter Ed. 155
Veidenbaum E. 90
Veski J. V. 119, 127
Viilup P. 94
Vilde Ed. 38, 77, 102, 112, 156, 165, 185
Villmer E. 106
Välbe M. 37
Wagner C. 30
Walter C. S. 104
Wassermann F. 9, 10
Weisenberg A. 62
Wellmann M. 129
Wichert P. 140
Wiedemann F. J. 37, 68
Winkler K.A. 9, 153
Üprus A. 99

7. Lisad

Lisa nr. 1

Tallinna vanalinna kaitsetsoonis asetsevate
vabariikliku tähtsusega ajaloomälestiste-hoonete
nimekiri

Vabariikliku tähtsusega ajaloomälestisi on Tallinna vanalinnas 29¹, neist hooneid 15 ja mälestussambaid, -kiive, -tahvleid jmt. 14. Hoonetest on 14 säilinud, kuna Uus t. 8 hoone lammutati 1978.a. seoses kaubahalli ehitamisega.

Hooned-ajaloomälestised on järgmised:

1) Vana-Viru 14	Hoone, end. Pritsimaja, kus revolutsioonilised täälis-organisatsioonid korraldasid koosolekuid ja miitinguid	mälestiste nimekirjas nr. 4
2) Pärnu mnt. 7	Maja, kus 1917.a. asus söjalis-revolutsioniline komitee, kes juhtis Oktoobrirevolutsiooni ülestöusu Tallinnas	nr. 11
3) Suur-Karja 8	Hoone, end. "Tööliste Maja", kus aastail 1917-1918 töötasid VSDT(b)P Eestimaa Büroo ja Tallinna Linnakomitee, bolsevistlike ajalehtede "Kíir" ja "Utro Pravde" toimetused ning teised revolutsionilised töörahva-organisatsioonid	nr. 7

¹ ENSV Ministrite Nõukogu määrus nr. 346, 1.aug. 1973,
lisa nr. 2.

4) Toompea	Toompea loss, kus aastail 1917-1918 asus Eesti Töörahva ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatev komitee	arhitektuurimälestiste nimekirjas nr. 5
5) Rataskaevu Maja, t. 38	Maja, kus 1917.a. elasid ja töötasid Jaan Anvelt, Juhani Lilienbach, Otto Minther ja Hans Pöögelmann ning 1918.a. novembris asus legendaarse ajalehe "Kommunist" toimetus	nr. 14
6). JA. Gagarini pst. 24	Hoone, end. "Tööliste maja", kus aastail 1923-1933 asusid revolutsioonilised töölisorganisatsioonid	nr. 8
7) Estonia pst. 8	Maja, mille keldriruumis, nn. "Tööliste keldris" aastail 1921-1924 asusid revolutsioonilised töölisorganisatsioonid	nr. 9
8) Pärnu mnt. 9	Maja, kus 18. juulil 1940.a. toimus esimene legaalne Tallinna kommunistide koosolek	nr. 24
9) Uus 8	Maja, kus aastail 1915-1927 elas Hilda Gleser	nr. 63
10) Pikk 29	Maja, kus asus A. Laikmaa ateljee-esimene eesti kunstiõppeasutus	nr. 730
11) Rataskaevu t. 18	Maja, kus aastail 1917-1924 elas Alfred Sälllik	nr. 68
12) Vene 22	Maja, kus õppisid Ed. Vilde ja Ed. Bornhöhe	nr. 739
13) Vaksali 7	Maja, kus 1902.a. Ed. Vildel valmis romaan	nr. 740
14) Kooli 4	Maja, kus aastail 1633-1828 asus Tallinna esimene trükkikoda	nr. 741
15) Pikk 40	Maja, kus alates 1828.a. asub trükkikoda	nr. 73

Peale hoonete on vabariikliku tähtsusega ajaloomälestiste nimekirjas veel alljärgnevad mälestussambad, -kivid, -tahvlid.jm.:

- 1) Toomeal Pika Hermanni torni jalamil on mälestustahvliga tähistatud koht, kus hukati

- ristleja "Pamjat Azova" 2. aug. 1906.a.
ülestöusu juhid ja aktiivsed osavötjad.
- 2) Vöidu väljak. Koht, kus 1940.a. toimusid
nöukogude võimu taaskehertestamise puhul nr. 40
massimiitingud. Harjumäe jalamile on
asetatud mälestuskivi 1957.a. Skulptor
J. Raudsepp
- 3) 16. Oktobri nim. park. 1905.a. revolut-
siooni monument. Püstitatud 1958.a.
Skulptor L. Paluteder, arh. M. Port nr. 30
- 4) Gagarini pst. monument Eestimaa ameti-
ühingute I kongressi hukkunud delegaa-
tidele. Püstitatud 1963.a. Skulptor
A. Kaasik, arh. U. Tölpus.
- 5) Tornide väljak. Mihhail Ivanovits Kalinini
monument. Püstitatud 1950.a. Skulptor nr. 31
A. Kaasik, arh. A. Alas.
- 6) Harjumägi. Viktor Kingissepa monument. nr. 32
Püstitatud 1951.a. Skulptor E. Reos,
arh. A. Kotli.
- 7) Toompeal Johannes Lauristini monument.
Püstitatud 1950.a. Skulptor G. Pommer, nr. 33
arh. K. Lüüs
- 8) Estonia pst. 6, Tallinna 2. Keskkooli
juures Georg Lurichi monument. Püstitatud nr. 744/3
1971.a. Skulptor A. Mölder, arh. P. Tarvas
- 9) Gagarini pst. ja Mitsurini t. vaheline
park. Kristjan Raua monument. Püstitatud nr. 745
1969.a. Skulptor K. Reitel, arh. E. Reitel

- 10) Liihike jalga 4. Mälestuskivi Kristjan ja
Paul Raua elukohas. Mälestuskivi asetatud nr. 746
1965.a. Skulptor K. Reitel, arh. E. Reitel.
- 11) Harju t. 1 Juhani Smuuli bareljeef Kirjanike
Liidu majal. Asetatud 1972.a. Skulptor nr. 747
M. Varik, arh. A. Murdmaa.
- 12) Harju tänaval haljasala. Eduard Vilde
monument. Püstitatud 1965.a. nr. 748
Skulptor A. Eskel, arh. A. Murdmaa.
- 13) Estonia pst. Kahur ja ankur Kadrioru nr. 130
lahes 1790.a. põhja lastud rootsi laevalt.
- 14) Olevimägi 14 öues. Kaks 18. sajandi
kahurit. nr. 131-132

Lisa nr. 2

Tallinna vanalinna kaitsetsoonis asetsevate
kohaliku tähtsusega ajaloomälestiste-hoonete
nimekiri

Kohaliku tähtsusega ajaloomälestisi-hooneid on
Tallinna vanalinnas 10:

1) Toompea 8	Maja, kus 1941.a. aug. asus Tallinna kaitsestaap	mälestiste nimekirjas nr. 2,2
2) Nooruse 16	Maja, kus asub Tallinna vanim keskkool	nr. 2,5
3) Pikk 28	Maja, kus töötas aastail 1833-1838 Antarktise avasta- ja admir al F.G.Bellingshausen	nr. 2,8
4) Uus 10	Maja, milles peatus korduvalt kirjanik F.M. Dostojevski	nr. 2,9
5) Pikk 32	Maja, kus elas kunstnik E.W. Londicer	nr. 2,17
6) Vana-Viru 15	Maja, kus O. Luts kirjutas "Kevade"	nr. 2,18

ENSV Tallinna Linna Rahvashaadikute Nõukogu Täitev-
komitee otsus nr. 111, 11.04.1980.a.

- 7) Lossi plats 6 Maja, kus elas lauljatar nr. 2,15
G.E. Mara-Schmeling
- 8) Toomkooli 4 Maja, kus töötas aastail nr. 2,21
1957-1977 lavastaja ja
näitleja Voldemar Panso
- 9) Ratastakaevu 22 Maja, kus elas kunstnik nr. 2,27
Michel Sittow
- 10) Müürivahe 12 Maja, kus aastail 1923- nr. 2,30
1933 elas ja töötas prof.
Jaan Tamm

Peale hoonete on kohaliku tähtsusega ajaloomälestiste kaitse nimekirjas veel alljärgnevad mälestussambad, -kivid, -tahvlid jm.:

- 1) 1. dets. 1924.a. ülestöusu monument Balti nr. 1,2
jaama vastas olevas pargis (püstitatud 1975.a., skulptor M. Varik, arh. A. Murdmaa).
- 2) Anton Hansen-Tammsaare monument 16. Oktobri nr. 1,4
nim. pargis (püstitatud 1978.a., skulptor J. Soans, arh. R. Luup).
- 3) Toomkooli t. 21 kaks valatud kahurit nr. 1,16
- 4) Laia ja Käsperti t. nurgal valatud kahur nr. 1,19
- 5) Toompea loss. Mälestustahvel seoses nõukogude nr. 3.1
võimu taaskehtestamisega Eestis 1940.a.
- 6) Pikk t. 73. Mälestustahvel Suures Isamaa- nr. 3.3
söjas hukkunud Eesti NSV ajakirjanikele.
Asetatud 1967.a. Hoones asub ENSV Ajakirjanike Liit.
- 7) Harju t. 3. Mälestustahvel Suures Isamaa-

- söjas hukkunud kirjanikele. Asetatud 1974.a. nr. 3,4
Hoones asub ENSV Kirjanike Liit.
- 8) Vöidu väljak 6. Mälestustahvel Suures Ima-
maasöjas hukkunud kunstnikele. nr. 3,5
- 9) Pikk t. 19. Mälestustahvel teenistuskohustuste
täitmisel langenud Eesti NSV miilitsatöötaja- nr. 3,10
tele. Asetatud 1968.a. Hoones asub ENSV
Siseministeerium.
- 10) Nooruse t. 16. Mälestustahvel botaanikule,
mullateadlasele ja geograafile Gavril
Taufiljesile. Asetatud 1966.a. nr. 3,21
- 11) Nooruse t. 16. Mälestustahvel aladeemik
Ferdinand Johann Wiedemannile. Asetatud
1967.a. nr. 3,23
- 12) Estonia pst. 6. Tallinna 2. Keskkool.
Mälestustahvel kirjanik Ernst Peterson-
Särgavale. Asetatud 1968.a. nr. 3,20

Lisa nr. 3

Ajalooliste sündmuste ja isikutega seotud pargid

Tallinna vanalinna kaitsetsoonis

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....

1.	Toompea	Koht, kus hukati "Pamjat Azova" 2. augusti (20. juuli) 1906.a. ülestöusu juhid ja aktiivsed osavötjad	nr. 3	1) Tähistatud 1956.a. mälestustahvliga Pika Hermanni torni jalamil (skulptor A. Kaasik) 2) Johannes Lauristini monument. Püstitatud 1950.a. (skulptor G. Pommer, arhitekt K. Lüüs)	
2.					
3.	Vöidu v.	Koht, kus 1940.a. toimusid nöukogude võimu taaskehtestamise puhul massimiitinguid	nr. 40	Tähistatud 1957.a. mälestuskiviga Harjumäe jalamil (skulptor J. Raudsepp)	
4.	16. Oktoob- ri nim. park	Koht, kus 1905.a. oktoobris tulistati koosolekule kogunenud rahvahulka	nr. 30	1) Tähistatud 1958.a. monumendiga (skulptor L. Paluteder, arhitekt M. Port)	Varem siin olnud monument (skulptor J. Raudsepp) asub Rahumäe kalmistul 16. okt. ohvrite matmispaigas

1.....	2.....	3.....	4.....	5.....	6.....	7.....
5.				nr. 1.6	A. H. Tammsaare monument, püstitatud 1978.a. (skulptor J. Soans, arh. R. Kuup)	
6. J.A. Gagarini puiestee				nr. 42	Monument 1919.a. Irbeskas mörvatud Eestimaa ameti- ühingute I kongressi delegaatidele (skulptor A. Kaasik, arhitekt U. Tölpus)	
7. Tornide väljak	1) Endine pöllumaj. näituse- väljak, kus korraldati ka kunstinäitusi	M. I. Kalinini monument	1950.a. püstitatud M. I. Kalinini monument (skulptor A. Kaasik, arhitekt A. Alas)			
	2) Siin asus ka kino "Endla" 3) J. Raudsepa fontäänskulptuur "Veeneitsi"	nr. 31				
8. Harjumägi	1) 19. saj. lõpul asus siin kölakoda, kus korraldati kontserte	V. Kingissepa monument	1951.a. püstitatud Viktor Kingissepa monument (skulptor E. Roos, arh)	On tehtud ettepanek tähistada mälestusammas- tega (üks mä- lestussammas Kadriorgu, teine Harju- mäele)		
	2) 1889.a. tösis Harjumäelt öhupalliga körgusse prantsuse langevarjur Charles Lercux (1857-1889), kes hukkus Tallinna lahes	nr. 32				

.....1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....

9. Estonia pst. 6 Georg Lurich (1876-1920) on
Tall. II Kesk. õppinud Tallinna Peetri
kooli juures Reaalkoolis
10. J.Gagarini
pst. ja I.Mitš
surini vaheliine
park
11. Harju t. haljasala
12. Balti jaama
vastas olev park
- nr. 744 Georg Lurichi monument
on püstitatud 1971.a.
(skulptor A. Mölder,
ärhitekt P. Tarvas)
- nr. 745 Kristjan Raua monument
püstitatud 1969.a.
(skulptor K. Reitel,
ärhitekt E. Reitel)
- E.Vilde monument
püstitatud 1965.a.
(skulptor A. Eskel
ärhitekt A. Murdmaa)
- nr.1.2 1. dets. 1924.a. monu-
ment püstitatud 1975.a.
(skulptor M. Varik,
ärhitekt A. Murdmaa)

Lisa nr. 4

Tallinna vanalinnas paiknevate mälestustahvliga
tähisstatud hoonete nimekiri

Mälestustahvleid on asetatud 21 hoonele:

Vaksali 7

Rataskaevu 38

Rataskaevu 18/20

Müürivahe 12

Müürivahe 26

Pikk 28

Suur-Karja 18

Uus 10

Nooruse 16 - 2 tk.

Pärnu mnt. 7

Pärnu mnt. 9

Lossi plats 1 - 2 tk.

Lossi plats 4

Toomkooli 4

Gagarini pst. 24

Toompea 8

Estonia pst. 6

Vaksali 11

Pikk 40

Pikk Hermann H

Harju 1

Lisa nr. 5

Tallinna vanalinna asuvate monumentide ja
mälestussammaste nimekiri

Monumente, mälestussambaid ja -kive on vaadeldavas piirkonnas 11:

1. J. Lauristini monument Toomepal	vabar. ajaloomälestiste	
	nimekirjas nr. 3	
2. 16. okt. 1905.a. monument 16. Oktoobri nim. pargis	- " -	nr. 30
3. A.H. Tammsaare monument 16. Oktoob- ri nim. pargis	kohal. ajaloomäl.	nr. 1.6
4. 1919.a. Irboskas mörvatud Eestimaa ametiühingute I kongressi delegaa- tidele Gagarini pst. ääres	vabar. ajaloomälestiste	
	nimekirjas nr. 42	
5. M. I. Kalinini monument Tornide väljakul	- " -	nr. 31
6. V. Kingissepa monument Harjumäel	- " -	nr. 32
7. G. Lurichi monument Tallinna 2. Keskkooli juures Estonia pst.-l	- " -	nr. 744
8. Kr. Raua monument Gagarini pst. ja Mitsurini t. vahelises pargis	- " -	nr. 745
9. E. Wilde monument Harju tänavा haljasalal	- " -	nr. 748
10.1. dets. 1924.a. monument o i Balti jaama vastas olevas pargis	kohal. ajaloomäl.	
	nr. 1.2	
11. Mälestuskivi Kr. ja P. Raua elukohas Lühike jalga 4 (Neitsi- torn) ees	vabar. ajaloomäl.	
	nim. nr. 746	

Lisa nr. 6

Tallinna Linna RSN TK kultuuriosakonna ettepanekud
1981.-85.a. Tallinna vanalinnas avatavate monumen-
taalmälestusmärkide ja memoriaaltahvlite rajamiseks

Mälestusmärki nimetus	Märkused
1.....	2.....
1. Ch. Lercux (1857-1889) mälestussammus asetada Harjumäe paviljoni juures, kust ta alustas oma viimast lendu öhupallil. 1977.a. sai 120 aastat sünnist.	Mälestusmärgiks saab kasutada Kopli kalmista tul olnud kalmu tähistust, mis asub praegu Tallinna Linnamuuseumis
1989.a. saab 100 aastat surmast.	
2. Täiendada Neitsitorni juures asuvat P. ja K. Raua mälestuskivi samas elanud kunstnike nimedega (K. Burman, H. Olvi, C. Winkler).	
3. Mälestustahvel majale, kus Oskar Iuts kirjatas "Kevade" - V-Viru 15.	
4. Mälestustahvel majale, kus elas lauljatar G.E. Mara-Schmeling (1749-1833) - Lossi plats 6.	1983.a. 150.a. sünnist
5. Mälestustahvel majale, kus elas kunstnik G.E. Londicer - Pikk 32. Elas 1655-1697.	
6. Mälestustahvel keelemehele, esimese eestikeelse grammatika autorile H. Stahlile Toomkirikusse, Elas 1600-1657.	
7. Memoriaalpink Eesti raamatu rajajate keelemeestele J. Kollile, B. Russowile ja O. Müllerile Pühavaimu kiriku aeda.	
8. Mälestustahvel hoonele Lai t. 9, kus öpiaastatel (1819-20) elas Fr. R. Kreutzwald.	
9. Mälestustahvel hoonele Niguliste t. ⁶ ¹	

¹ Niguliste 4, vt. tabel p. 75.

.....
1.....2.....3.....

kus 1881.a. elas Lydia Koidula.

10. Mälestustahvel NSV Liidu saatkonna
hoonele (1922-1940) Pikk t. 19

11. Kunstnik A. "aikmaa ateljee tähistus
Pikk t. 29A

Selle kohta on
Taliinna RSN TK
otsus nr. 38, 20.02.
1976.a. Paigutamise
ajaks oli planeeri-
tud 1977.a.
Tähistamata.